

TYPES EXPERTEN EN STEUN VOOR STEALTH DEMOCRATIE

EEN KWANTITATIEF ONDERZOEK NAAR DE PERCEPTIES VAN BURGERS OVER
DE ROL VAN EXPERTEN TIJDENS DE COVID-19 CRISIS IN BELGIË

Aantal woorden: 21.114

Janne Ingelbeen

Studentennummer: 01910139

Promotor: dr. Tessa Haesevoets

Masterproef voorgedragen tot het bekomen van de graad van:

Master in de bestuurskunde en het publiek management

Academiejaar: 2022 – 2023

Vertrouwelijkheidsclausule

De auteur en de promotor geven de toelating deze masterproef voor consultatie beschikbaar te stellen en delen van de masterproef te kopiëren voor persoonlijk gebruik. Elk ander gebruik valt onder de beperkingen van het auteursrecht, in het bijzonder met betrekking tot de verplichting de bron uitdrukkelijk te vermelden bij het aanhalen van resultaten uit de masterproef.

Clausule wetenschappelijke integriteit

Ik verklaar dat het onderzoek verlopen is volgens de regels die gelden inzake wetenschappelijke en academische integriteit. Ik verklaar kennis te hebben genomen van, en gehandeld te hebben in overeenstemming met, de ethische code van de faculteit.

Woord vooraf

Deze masterproef vormt het sluitstuk van mijn opleiding Bestuurskunde en Publiek Management aan de Universiteit Gent. Met veel enthousiasme bracht ik het afgelopen academiejaar alle verworven kennis en inzichten van de afgelopen vier jaren samen om tot dit onderzoek te komen. De opleiding verliep vanzelfsprekend niet altijd van een leien dakje, en onder andere de COVID-19 pandemie bracht de eerste twee jaar veel uitdagingen met zich mee. Echter, had ik vier jaar geleden geweten waar ik vandaag zou staan - zowel op academisch als persoonlijk vlak - zou ik het meteen opnieuw doen.

Om deze bijzonder leerrijke uitdaging te kunnen volbrengen, waren een aantal mensen heel belangrijk. Deze wil ik dan ook in dit voorwoord bedanken.

In de eerste plaats wil ik mijn promotor doctor Tessa Haesevoets bedanken. Zij gaf mij de vrijheid om dit thema volledig naar mijn interesse in te vullen en bracht tijdens de tussentijdse feedbackmomenten steeds kwaliteitsvolle inzichten aan, waar ik vervolgens constructief op verder kon bouwen. In de tweede plaats wil ik alle respondenten bedanken want zonder hun input was dit onderzoek niet mogelijk geweest.

Ten derde wil ik ook een woord van dank richten aan mijn vrienden. De onderlinge hulp en motiverende woorden, naast de deugddoende ontspanning, maakten van dit traject een aangename ervaring. Tot slot was deze masterproef niet mogelijk geweest zonder mijn familie, en in het bijzonder mijn ouders. Zij hebben mij alle kansen gegeven om mezelf te ontwikkelen tijdens mijn studies in Gent. Bedankt om mij steeds te steunen en in mij te geloven, niet alleen tijdens het schrijven van deze masterproef, maar doorheen mijn hele opleiding.

Janne Ingelbeen

Geluwe, juni 2023

Inhoudsopgave

Woord vooraf	I
Lijst met gebruikte afkortingen	IV
Lijst met tabellen en figuren.....	V
Inleiding	1
1 Literatuurstudie	3
1.1 Stealth democratie.....	3
1.1.1 Concept en oproep voor verder onderzoek.....	3
1.1.2 Persoonlijke kenmerken van stealth democraten.....	5
1.1.3 De rol van persoonlijkheid en individuele verschillen	6
1.2 Individuele verschillen	7
1.2.1 Politieke oriëntatie (links/rechts self-placement)	7
1.2.2 Ideologische attitudes (RWA, LWA & SDO).....	8
1.3 COVID-19 crisis.....	10
1.3.1 COVID-19 crisis en de Belgische aanpak	10
1.3.2 Verschillende types experts	12
1.4 Onderzoeksdoel	13
2 Theoretisch kader en hypotheseontwikkeling	15
2.1 Onderzoeksvraag	15
2.2 Hypotheses.....	15
2.2.1 Algemene situatie (H1)	15
2.2.2 Politieke oriëntatie (H2)	16
2.2.3 Ideologische attitudes (H3).....	17
2.3 Conceptueel kader	18
3 Methodologie	20
3.1 Empirische context	20
3.2 Dataverzameling.....	20
3.2.1 Onderzoeksstrategie, -methode, en -techniek	20

3.2.2	Steekproef	21
3.2.3	Procedure en gebruikte meetinstrumenten	23
3.3	Validiteit en betrouwbaarheid	26
3.3.1	Interne validiteit.....	26
3.3.2	Externe validiteit	26
3.3.3	Betrouwbaarheid.....	27
3.4	Data-analyse.....	27
4	Resultaten.....	28
4.1	Verkennde analyses	28
4.2	Toetsen van hypothesen	33
4.2.1	Hypothese 1.....	33
4.2.2	Hypothese 2.....	34
4.2.3	Hypothese 3.....	36
5	Discussie	38
5.1	Antwoord op onderzoeksvraag.....	38
5.2	Theoretische implicaties	39
5.3	Methodologische implicaties.....	40
5.4	Praktische implicaties	41
5.5	Beperkingen onderzoek.....	42
5.6	Aanbevelingen voor verder onderzoek.....	43
6	Conclusie	45
	Bibliografie	VI
	Bijlagen.....	XII
	Bijlage 1.1 Vragenlijst.....	XII
	Bijlage 1.2 Extra output (SPSS)	XXVIII

Lijst met gebruikte afkortingen

ANOVA	Analysis of Variance
COVID-19	Coronavirus disease 2019
GEES	Groep Experts belast met de Exit-Strategie
GEMS	Groep van Experts voor Managementstrategie van COVID-19
LWA	Left-Wing Authoritarianism
M	Gemiddelde
RAG	Risk Assessment Group
RMG	Risk Management Group
RWA	Right-Wing Authoritarianism
SD	Standaarddeviatie
SDO	Social Dominance Orientation
SPSS	Statistical Package for the Social Sciences

Lijst met tabellen en figuren

Tabel 1: Expertengroepen (Belgium.be, 2022)	11
Tabel 2: Paarsgewijze vergelijkingen (hypothese 1)	34
Tabel 3: Paarsgewijze vergelijkingen (hypothese 2)	35
Tabel 4: Paarsgewijze vergelijkingen (hypothese 3c)	37
Figuur 1: Het onderzoeksmodel van de huidige studie	19
Figuur 2: Genderverdeling	21
Figuur 3: Leeftijdsverdeling	22
Figuur 4: Verdeling opleidingsniveau	22
Figuur 5: Steun voor stealth democratie (gemiddelde van vier items)	28
Figuur 6: Algemene steun experten (zelf opgestelde zes-item schaal)	29
Figuur 7: Steun voor medische experten (COVID-19)	29
Figuur 8: Steun voor economische experten (COVID-19)	30
Figuur 9: Steun voor sociale experten (COVID-19)	30
Figuur 10: Verdeling politieke oriëntatie (continue variabele)	31
Figuur 11: Verdeling politieke oriëntatie (categorische variabele)	31
Figuur 12: Verdeling RWA	32
Figuur 13: Verdeling LWA	32
Figuur 14: Verdeling SDO	33
Figuur 15: Visualisatie interactie 'type expert' en 'politieke oriëntatie' (* $p < .05$)	35
Figuur 16: Visualisatie interactie 'type expert' en 'SDO' (***) $p < .001$; † $p < .10$)	37

Inleiding

In de media staat de representatieve democratie vaak ter discussie en trends richting alternatieve vormen van dit type democratie worden door verschillende politieke partijen geregeld naar voren geschoven. Er heerst echter niet alleen een maatschappelijk debat over de toekomst van de representatieve democratie, ook in de wetenschap is dit een bron voor onderzoek. In het politiek en beleidskundig onderzoeksdomein worden de steun voor en de toepasbaarheid van alternatieven voor of aanvullingen op de representatieve democratie bestudeerd. Een nog relatief beperkt onderzocht alternatief, naast de directe democratie, is de stealth democratie (Hibbing & Theiss-Morse, 2002). De kern van de stealth democratie, een term die volgens Coffé & van Dijk (2011) het best vertaald kan worden als 'onzichtbare democratie', is meer invloed van experts, minder debat en een efficiëntere besluitvorming. In het onderzoek naar stealth democratie werden al verschillende variabelen naar voren geschoven die aantonen wie al dan niet voorstander is van dit concept. Onder andere Bengtsson & Mattila (2009) vonden dat rechtsgeoriënteerde burgers meer voorstander zijn van stealth democratie dan linksgeoriënteerde burgers. Ook ideologische attitudes zouden hierin een rol spelen (Ackermann et al., 2019).

Een interessante case om deze steun voor stealth democratie aan de praktijk te toetsen is de COVID-19 crisis. Aangezien het overheidsbeleid tijdens de pandemie gekenmerkt werd door een ongeziene betrokkenheid van experts, zou verwacht kunnen worden dat rechtsgeoriënteerde burgers positiever staan tegenover de invloed van experts in de overheidsaanpak van de COVID-19 crisis. Onderzoek weerlegt echter deze hypothese. Zo wordt vastgesteld dat rechtsgeoriënteerde burgers kritischer staan tegenover het volgen van gezondheidsmaatregelen, het nemen van vaccins en wetenschappelijke interventies in het beleidsproces (Martinescu et al., 2022; Alcott et al., 2020; Gualda et al., 2021; Bundi & Pattyn, 2022). Dit staat in contrast met de algemene bevindingen over de steun voor stealth democratie. Deze masterproef onderzoekt dit contrast door na te gaan wat de rol is van individuele verschillen tussen burgers op de steun voor verschillende types experts (medische, economische of sociale expert) tijdens de COVID-19 crisis in België. Zo gaat dit onderzoek na – en dit voor elk type expert - hoe de politieke oriëntatie en ideologische attitudes van burgers de steun voor experts bepalen. Om de invloed van die ideologische attitudes van burgers te onderzoeken, wordt de literatuur betrokken over *Right-Wing Authoritarianism* (RWA) ('rechts-autoritarisme'), *Left-Wing Authoritarianism* (LWA) ('links-autoritarisme') en *Social Dominance Orientation* (SDO) ('sociale dominantieoriëntatie').

De centrale onderzoeksvraag waarop huidig onderzoek een antwoord tracht te geven, is de volgende: *Wat is de impact van individuele verschillen tussen burgers op de steun voor verschillende types experts tijdens de COVID-19 crisis in België?* Het doel van dit onderzoek is om nieuwe inzichten te bekomen en de literatuur inzake stealth democratie te verrijken met empirisch onderzoek. Naast deze theoretische relevantie kent dit onderzoek ook een praktische relevantie. Dit onderzoek kan namelijk waardevolle inzichten bieden aan beleidsmakers die de verantwoordelijkheid dragen om ervoor te zorgen dat besluitvormingsprocessen door burgers als legitiem worden ervaren. Het biedt hen inzichten om de toenemende ontevredenheid van de burgers over de representatieve democratie aan te pakken en onafhankelijke experts op een voor de burgers legitieme wijze te integreren in het besluitvormingsproces.

Om een antwoord te geven op de onderzoeksvraag is voor een kwantitatieve onderzoeksopzet gekozen, meer bepaald voor het voeren van onderzoek door middel van enquêtes. De dataverzameling vond plaats van eind februari tot begin maart 2023, waarna statistische analyses werden uitgevoerd met behulp van het computerprogramma SPSS.

Deze masterproef bestaat uit zes onderdelen. In het eerste onderdeel wordt de literatuur besproken, daarna volgt het theoretisch kader en de hypotheseontwikkeling. Het derde deel gaat over de methodologie, het vierde deel bespreekt de resultaten en tot slot volgen de discussie en de conclusie.

1 Literatuurstudie

In het eerste onderdeel wordt de literatuurstudie uiteengezet. Hier worden de centrale concepten van dit onderzoek toegelicht. Stealth democratie, het theoretisch vakgebied waarin dit onderzoek kadert, wordt als eerste besproken. Daarna volgt de rol van individuele verschillen (politieke oriëntatie en ideologische attitudes) tussen burgers om vervolgens de relevantie van de COVID-19 crisis en de rol van het type expert te belichten.

1.1 Stealth democratie

1.1.1 Concept en oproep voor verder onderzoek

Er wordt vaak gezegd dat de democratie in verval of zelfs in crisis verkeert. Dit uit zich onder meer in een dalend vertrouwen onder burgers in de werking van de democratie (Eurobarometer, 2020). De representatieve democratie wordt met andere woorden in vraag gesteld. In de literatuur wordt dan ook onderzoek gedaan naar alternatieven voor die representatieve democratie. Eén van de bekendste alternatieven is de directe democratie waar de burger steeds meer inspraak krijgt bij beleidsbeslissingen. In de praktijk vertaalt dit zich onder meer in het organiseren van (bindende) referenda, het rechtsreeks verkiezen van de burgemeester, wijkbudgetten... en andere burgerinitiatieven (Coffé & van Dijk, 2011). Echter, Hibbing en Theiss-Morse (2002) stellen in hun bekende boek *Stealth Democracy: Americans' Beliefs About How Government Should Work* dat het laatste wat ontevreden burgers willen, meer invloed in de politieke besluitvorming is. Ze stellen dat de bevolking doorgaans vrij onverschillig staat tegenover het beleid, wat echter niet betekent dat de burger vindt dat er geen mechanisme voor overheidsverantwoordelijkheid nodig is. Ze willen dat het mechanisme alleen in ongebruikelijke omstandigheden in werking treedt, en steunen een democratie met meer politieke invloed van succesvolle zakenmensen en niet-verkozen experts (Hibbing & Theiss-Morse, 2002).

Stealth democratie kan volgens de literatuur als volgt worden gedefinieerd:

“Een vorm van democratie die de nadruk legt op efficiëntie, minder debat, minder invloed van partijbelangen en een groter gebruik van meningen van experts in politieke besluitvormingsprocessen” (Hibbing & Theiss-Morse, 2002, p. 161).

Het concept stealth democratie kan het best vertaald worden als een zogenaamde ‘onzichtbare democratie’ (Coffé & van Dijk, 2011), en onderscheidt zich in sterke mate van de directe (meer zichtbare) democratie. Als alternatief voor de representatieve democratie bepleit directe democratie namelijk een hogere mate van betrokkenheid van burgers bij het besluitvormingsproces, terwijl stealth democratie net een minder actieve betrokkenheid van burgers impliceert (Coffé & Michels, 2014). In plaats van het primaat van de politiek of het primaat van de burgers, kan gesproken worden over het primaat van de experts. Samengevat, de representatieve democratie steunt op vertegenwoordiging, de directe democratie op participatie van burgers, en de stealth democratie op expertise. Die expertise hangt, zoals Bengtsson & Christensen (2014) aangeven, samen met een technocratische kijk op politiek, waarbij burgers liever

experten zien beslissen, en het beleidsproces gericht is op het vinden van optimale oplossingen in plaats van het vertegenwoordigen van uiteenlopende belangen. Over burgers heerst de overtuiging dat ze niet in staat zijn en geen interesse hebben om bij te dragen aan politieke aangelegenheden, behalve in uitzonderlijke omstandigheden. Over politici heerst de overtuiging dat deze ongeschikte hoeders zijn van de belangen van het publiek en meer geïnteresseerd zijn in hun eigen belangen (Bengtsson & Christensen, 2014).

Verschillende internationale en nationale studies tonen aan dat er onder burgers steun bestaat voor een op expertise-gebaseerde vorm van democratie. Zo tonen Bengtsson & Mattila (2009) aan hoe ongeveer een derde van de Finse bevolking kan worden geclassificeerd als stealth democraten. Uit de Vlaamse studie van Elchardus en Smits (2006) blijkt dat een derde van de burgers de politiek overbodig vindt, het huidige representatieve systeem wil afschaffen en het land liever bestuurd zou zien door experts. Ook resultaten uit meer recente studies bevestigen deze vaststelling (e.g. Chiru et al., 2021; Bertson, 2022). Het bestaande onderzoek naar de steun voor stealth democratie bleef lange tijd beperkt tot analyses per land, maar een recente studie van Pilet et al. (2023) zet een eerste stap richting systematisch vergelijkend onderzoek tussen landen. De studie focust op de procesvoorkeuren van burgers uit negen Europese landen. België kan volgens dit onderzoek gesitueerd worden bij de landen waar burgers positiever staan tegenover een grotere politieke rol voor wetenschappelijke experts, net als Oostenrijk en Bulgarije (Pilet et al., 2023). De auteurs stellen dat - ondanks de kleine verschillen tussen de landen - de gemiddelde scores iets hoger zijn bij burgers uit Oostenrijk, België en Bulgarije, terwijl burgers in Denemarken, Tsjechië en Griekenland gemiddeld negatiever staan tegenover de rol van experts (Pilet et al., 2023).

Hoewel het concept stealth democratie door verschillende auteurs wordt omschreven als een waardevol alternatief voor de representatieve democratie en hiervoor ook steun onder burgers gevonden kan worden, krijgt het concept ook kritiek. Neblo et al. (2010) stellen dat burgers stealth democratie niet écht als eerste voorkeur hebben, maar ze genoeg nemen met stealth democratie indien deliberatieve representatieve democratie geen mogelijkheid is. Ze maken dezelfde vaststelling bij directe democratie tegenover de status quo. Samen leidt dit tot de conclusie dat burgers de voorkeur geven aan de deliberatieve representatieve democratie boven de stealth democratie, aan de stealth democratie boven de directe democratie, en aan de directe democratie boven de status quo. Om tot inzichten te komen inzake de steun van burgers voor de verschillende vormen van democratie is het met andere woorden belangrijk om de verschillende vormen tegen elkaar uit te spelen, wat Hibbing & Theiss-Morse (2002) niet deden. Ook Bengtsson (2012) bekritiseerde de methodologische keuzes van Hibbing & Theiss-Morse, enerzijds door de zogenaamde 'kleurrijke' stellingen en anderzijds het niet tegen elkaar uitspelen van de verschillende alternatieve regeringsvormen. Er dient in toekomstig onderzoek niet alleen rekening gehouden te worden met de geprefereerde verhouding die burgers toekennen aan de verschillende democratievormen, maar ook met het feit dat een voorkeur voor meerdere vormen van democratie mogelijk is. Voor de Belgische context werd dit bevestigd door het onderzoek van Pilet et al. (2020). Zij tonen aan dat sommige burgers inderdaad politici, experts en medeburgers als afzonderlijke *governing groups* ('bestuursgroepen') beschouwen, maar dat anderen de steun voor meerdere actoren combineren.

Uit het beperkt beschikbare kwalitatief onderzoek naar stealth democratie komt ook een meer genuanceerd beeld naar voor betreffende de steun voor deze vorm van democratie (Coffé & van Dijk, 2011). Een Nederlandse studie, die inzichten haalde uit focusgroepen met burgers, vond namelijk een eerder negatieve houding tegenover zowel directe democratie als stealth democratie (Coffé & van Dijk, 2011). Een adviserende rol voor experts kreeg wel steun, maar er was sprake van een genuanceerder beeld tegenover een dominante rol voor experts. De argumenten waren met name de hoge kostprijs van dergelijk systeem, het 'gevaar' dat experts te eenzijdig vraagstukken zullen benaderen, en vanuit een te wetenschappelijke visie redeneren waardoor andere belangen onvoldoende zullen meewegen (Coffé & van Dijk, 2011).

Het is dus correct te concluderen dat het concept 'stealth democratie' ter discussie staat in de literatuur en dat er nood is aan verder onderzoek. Font et al. (2015) geven aan dat de voorkeuren van burgers voor politieke besluitvormingsprocessen in het algemeen, en voor stealth democratie in het bijzonder, beperkt en niet overtuigend zijn. In de meeste enquêtes kunnen respondenten namelijk beoordelen hoe het huidige representatieve systeem werkt, maar wordt hen niet gevraagd naar hun houding ten aanzien van alternatieve politieke besluitvormingsprocedures, zoals directe democratie en stealth democratie (Bengtsson, 2012). Het debat over de wensen van de burgers is nog zeer open. Bengtsson (2012) geeft aan dat het niet erg verrassend blijkt te zijn dat niet iedereen het eens is over hoe de democratie zou moeten werken, maar dat er verschillende visies te vinden zijn bij het grote publiek. Wat deze alternatieven echter precies inhouden, hoe gebruikelijk ze zijn, en hoe ze bedoeld worden, zijn vragen die nog moeten worden beantwoord. Er is met andere woorden sprake van een gebrek aan grondige empirische kennis over de steun van burgers voor politieke processen (Bengtsson, 2012). Ook de nood aan kwantitatief onderzoek gericht op verklaringen voor de houding van burgers ten aanzien van besluitvormingsprocessen vormt een piste voor verder onderzoek (Coffé & van Dijk, 2011).

In de volgende alinea wordt dieper ingegaan op de beschikbare literatuur over de variabelen die de waarschijnlijkheid bepalen dat burgers voorstander zijn van stealth democratie. Dit vormt ook het onderdeel binnen de literatuur waar deze masterproef aan wil bijdragen.

1.1.2 Persoonlijke kenmerken van stealth democraten

In de literatuur worden verschillende studies teruggevonden naar de persoonlijke kenmerken van burgers die stealth democratie steunen. Webb (2013) toont aan dat stealth democraten meestal jong, vrouw en van lagere sociale rang zijn, en sociaal autoritaire opvattingen hebben. Daarnaast worden burgers die hoog scoren op steun voor stealth democratie meestal gekenmerkt door een lager opleidingsniveau (Webb, 2013). Coffé & Michels (2014) komen tot gelijkaardige vaststellingen, en geven aan hoe lager opgeleide burgers aanzienlijk meer voorstander zijn van stealth democratie en directe democratie dan hoger opgeleide burgers. Bengtsson en Mattila (2009) stellen voor de Finse case vast dat het burgers zijn met een lagere opleiding, die niet veel van politiek weten en oordelen dat het huidige systeem niet beantwoordt aan hun behoeften, die het concept stealth democratie steunen. Webb (2013) bevestigt dit en vult aan dat stealth democraten minder betrokken zijn bij politieke participatie, bijvoorbeeld door niet geneigd te zijn om te gaan stemmen bij een referendum. Ze worden verder gekenmerkt door een laag vertrouwen in politieke

elites, geen politieke interesse en geen politieke *efficacy* ('doeltreffendheid'). Ze hebben daarenboven geen wens voor een grotere politieke participatie. Hiermee verschilt de ontevredenheid van stealth democraten van deze van *dissatisfied democrats* ('ontevreden democraten'). Deze laatste groep heeft ook weinig vertrouwen in de politieke elite, maar is politiek geïnteresseerd, doeltreffend en wenst een grotere politieke participatie (Webb, 2013).

Stealth democraten zijn niet alleen te onderscheiden van ontevreden democraten, maar ook van populisten. Esteban en Stiers (2011) stellen in hun studie de gelijkenissen en verschillen voor tussen burgers met stealth-democratische attitudes en burgers met populistische ideeën. Populisten en stealth democraten zijn er beiden van overtuigd dat de politieke elites corrupt zijn, geen gehoor hebben, en dat politici geen idee hebben van de echte problemen en hoe ze daar correct moeten op reageren. Beide vinden dat de huidige politieke besluitvormingsprocessen niet goed functioneren en willen af van de traditionele politieke processen. Echter, populisten en stealth democraten verschillen van mening over de manier waarop deze problemen moeten aangepakt worden en over de gewenste vormen van vertegenwoordiging (Esteban & Stiers, 2011). Voor populisten ligt de oplossing in meer initiatieven binnen de directe democratie, terwijl stealth democraten de voorkeur geven aan externe besluitvorming. Omdat deze opties contrasteren, kunnen stealth democraten dus niet over dezelfde kam worden geschoren als populistten, en worden ze volgens de literatuur aldus niet per definitie aangetrokken door populistische partijen (Esteban & Stiers, 2011).

De link met politieke oriëntatie werd al in verschillende studies onder de loep genomen en daarvoor wordt gevonden dat rechtse burgers eerder stealth democratie steunen dan linkse burgers (Bengtsson & Mattila, 2009). Ook Hibbing & Theiss-Morse (2002) stellen vast dat ideologie een statistisch significante voorspeller is, en dat conservatieve burgers meer voorstander zijn van stealth democratie dan liberalen in de Amerikaanse context. Buiten de politieke achtergrond van burgers is er echter weinig geweten over de link tussen individuele verschillen tussen burgers en de steun voor stealth democratie.

1.1.3 De rol van persoonlijkheid en individuele verschillen

Een nog eerder onbekend terrein binnen de literatuur over stealth democratie vormt het onderzoek naar de persoonlijkheid van en individuele verschillen tussen stealth democraten. Deze individuele verschillen kaderen binnen het ruimer onderzoeksdomein van de persoonlijkheidspsychologie, een tak van de psychologie die de persoonlijkheid en de variatie daarin tussen individuen onderzoekt. Het beoogt aan te tonen hoe mensen individueel verschillen als gevolg van psychologische krachten (Friedman & Schustack, 2016). Een van de meest bekende manieren om persoonlijkheid te meten is op basis van de Big Five persoonlijkheidstheorie. De Big Five is een theorie die de persoonlijkheid beschrijft in een taxonomie van vijf algemene dimensies of clusters, namelijk *extraversion* ('extraversie'), *agreeableness* ('vriendelijkheid'), *neuroticism* ('emotionele instabiliteit'), *conscientiousness* ('zorgvuldigheid') en *openness to experience* ('openheid voor ervaringen') (McCrae & Costa, 1997).

Ackermann et al. (2019) onderzochten de persoonlijkheid van stealth democraten aan de hand van het Big Five model als eerste (en voorlopig enige). Deze onderzoekers vonden dat er significante verbanden bestaan tussen enerzijds stealth-democratische attitudes, en anderzijds de persoonlijkheidskenmerken

zorgvuldigheid, vriendelijkheid en emotionele instabiliteit. Het onderzoek vindt ten eerste dat stealth-democratische attitudes positief gecorreleerd zijn met hoge scores op zorgvuldigheid, wat inhoudt dat mensen die belang hechten aan efficiëntie en effectiviteit, voorstander zijn van stealth democratie. Mensen die ten tweede gekenmerkt worden door een hoge mate van vriendelijkheid, zijn daarentegen minder voorstander van stealth democratie, en lijken eerder een voorkeur te hebben voor een systeem dat politiek compromis en overleg bevordert. Tot slot stellen Ackermann et al. (2019) vast dat hoge scores op emotionele instabiliteit positief samenhangen met stealth-democratische attitudes, wat betekent dat burgers die gemakkelijk gestrest raken, eerder een systeem met een grote rol voor experts en zakenmensen steunen. Voor de andere twee persoonlijkheidskenmerken – openheid voor ervaringen en extravertie – werden geen statistisch significante verbanden gevonden.

Stealth democraten worden samenvattend beschreven als mensen die denken dat politieke debatten onnodig zijn of die van nature allerlei conflicten vermijden (Ackermann et al., 2019). Er is dus al aangetoond dat persoonlijkheid een rol speelt, maar de kennis is tot nu toe beperkt. Er wordt dan ook in verschillende studies opgeroepen voor verder onderzoek naar individuele verschilvariabelen ter verklaring voor stealth-democratische attitudes (Ackermann et al., 2019; Esteban & Stiers, 2021).

Om die onderliggende verklaringen te onderzoeken is de Big Five persoonlijkheidstheorie een zeer beroemde en wijd toegepaste persoonlijkheidstheorie, maar ook een zeer brede theorie die het hele spectrum van de persoonlijkheid probeert te omvatten. Dat deze zo breed is, wordt door McAdams (1995) omschreven als de grootste sterkte, maar ook de grootste zwakte van deze theorie. Er is met andere woorden nog ruimte om verder te gaan kijken dan de huidig onderzochte persoonlijkheidskenmerken. Ook Ackermann et al. (2019) erkennen dit zelf. Zo stellen ze dat toekomstig onderzoek zich zou kunnen richten op de rol van andere individuele verschilvariabelen zoals *Right-Wing Authoritarianism* (RWA) ('rechts-autoritarisme') en *Social Dominance Orientation* (SDO) ('sociale dominantieoriëntatie'), als potentieel modererende variabelen in de geschetste relaties. Deze variabelen blijken namelijk gerelateerd te zijn aan de Big Five-persoonlijkheidskenmerken (Perry & Sibley, 2012), wat dit interessante variabelen maakt om te onderzoeken in relatie met stealth-democratische houdingen. Ook Esteban & Stiers (2021) geven aan dat toekomstig onderzoek meer diepgaand zou kunnen nagaan hoe attitudes zoals autoritarisme zich verhouden tot het concept van stealth democratie.

Deze studie zal deze oproep voor verder onderzoek beantwoorden door het effect van RWA, LWA (Left-Wing Authoritarianism; 'links-autoritarisme') en SDO op de steun voor verschillende types experts te onderzoeken. Additioneel wordt ook de invloed van de politieke oriëntatie van burgers onderzocht. Deze concepten worden in de volgende alinea meer uitgebreid omschreven.

1.2 Individuele verschillen

1.2.1 Politieke oriëntatie (links/rechts self-placement)

Het eerste individuele verschil waarvan de impact onderzocht wordt in deze studie is de politieke oriëntatie van burgers. Deze individuele verschilvariabele is een van de meest gebruikte maatstaven in politieke en

sociale surveys om inzicht te krijgen in de politieke positie van kiezers of burgers, en houdt in dat deze zichzelf situeren op een links-rechts schaal. Lesschaeve (2017) geeft aan hoe de redenen voor het gebruik sterk en pragmatisch zijn. Ten eerste blijkt de schaal een krachtige statistische voorspeller te zijn van politiek gedrag en politieke attitudes (Coughlin & Lockhart, 1998). Ten tweede is de schaal *parsimonious* ('spaarzaam') wat impliceert dat deze weinig ruimte inneemt bij surveys en internationaal breed toegankelijk is. Dit zorgt er voor dat verschillende onderzoeken op een betrouwbare manier vergeleken kunnen worden. Het blijft desalniettemin een vereenvoudiging van de complexe politieke realiteit en is gebaseerd op de labels 'links' en 'rechts' die door politieke partijen gegeven worden aan bepaalde standpunten inzake verschillende beleidskwesties (Arian & Shamir, 1983).

1.2.2 Ideologische attitudes (RWA, LWA & SDO)

Het tweede individuele verschil waarvan de invloed onderzocht wordt in deze studie zijn de ideologische attitudes van burgers. Deze ideologische attitudes verwijzen naar een reeks overtuigingen, ideeën en waarden over de samenleving, die de politieke en sociale opvattingen van een individu vormgeven (Ijabs, 2014). Om de ideologische attitudes van burgers te onderzoeken, staan de concepten RWA, SDO en sinds kort ook LWA centraal. In de literatuur bestaat een brede consensus dat ideologische attitudes uit twee dimensies bestaan (Depauw et al., 2022). De eerste - sociaal-culturele dimensie - gaat over sociaal conservatisme en traditionalisme enerzijds, en openheid, autonomie, liberalisme en persoonlijke vrijheid anderzijds. De tweede - economisch-hiërarchische dimensie - staat aan de ene kant voor geloof in macht, hiërarchie en ongelijkheid, en aan de andere kant voor egalitarisme, humanisme en altruïstische bezorgdheid (Depauw et al., 2022). Deze drie ideologische attitudes worden in dit onderdeel uiteengezet, beginnende met RWA, vervolgens LWA, en tot slot SDO.

1.2.2.1 *Right-Wing Authoritarianism (RWA)*

Iemand die hoog scoort op RWA is een persoon die zeer onderdanig is aan zijn gedragsdragers, agressief handelt in naam van die gezagsdragers, en conformistisch is in denken en gedrag (Altemeyer, 1981). Duckitt et al. (2010) kenmerkt RWA als gehoorzaamheid aan gevestigde autoriteiten, goedkeuring van traditionele waarden en moraal, en steun voor strenge, bestraffende sociale controle. Butler (2000) vindt dat autoritarisme gelinkt wordt met de neiging om hiërarchisch, conventioneel en intolerant te zijn. In termen van de hierboven beschreven dimensies (Depauw et al., 2022) verwijzen de sociaal-culturele houdingen bij RWA naar het vasthouden aan traditionele waarden en normen, en een weerstand tegen verandering. Een indicator van dergelijke houdingen heeft betrekking op het zich kritiekloos onderwerpen aan autoriteiten, en agressiviteit tegenover anderen die afwijken van de conventionele normen en waarden (Onraet et al., 2021). Inzake de economisch-hiërarchische dimensie benadrukt RWA hiërarchie en ongelijkheid tussen groepen bij de verdeling van macht, inkomen en kansen (Onraet et al., 2021).

1.2.2.2 *Left-Wing Authoritarianism (LWA)*

De meer recent ontwikkelde tegenhanger van RWA – LWA - beschrijft net zoals RWA autoritaire tendensen, maar onderscheidt zich van RWA in de inhoud van de verdedigde waarden. Deze hebben bij LWA betrekking op onder andere pro-milieu, antiracistische en antiseksistische overtuigingen, en een afwijzing

van traditionele christelijke morele beperkingen (Manson, 2020). Deze houding impliceert verder een negatieve en bestraffende houding ten opzichte van geprivilegieerde groepen (de 'elite'), en een verlangen om de status-quo te doorbreken en nieuwe regels op de leggen aan de samenleving (Costello et al., 2022). In vergelijking met RWA, worden burgers met een hoge score op het vlak van LWA gekenmerkt door minder dogmatisme en cognitieve rigiditeit, meer negatieve emotionaliteit, en zijn ze meer voorstander van een politiek systeem met substantiële gecentraliseerde staatscontrole. Daarnaast is er sprake van een sterke correlatie met deelname aan politiek geweld (Costello et al., 2022). Deze verschillen verklaren de nood aan een beweging weg van uitsluitend rechts-autoritarisme.

1.2.2.3 *Social Dominance Orientation (SDO)*

Tot slot is er nog SDO, samengevat de voorkeur die iemand heeft voor ongelijkheid tussen sociale groepen (Pratto et al., 1994). SDO is hoger bij mensen die hiërarchiebevorderende ideologieën, beleid en sociale rollen steunen dan bij mensen die hiërarchieverzachtende ideologieën steunen. RWA en SDO kunnen worden beschouwd als twee kanten van dezelfde medaille, omdat RWA onderdanige volgelingen oplevert terwijl SDO daarentegen machtzoekende leiders impliceert (Altemeyer, 1998). Volgens de hierboven beschreven dimensies (Depauw et al., 2022) is SDO een typische indicator van het economisch-hiërarchische domein met geloof in macht, hiërarchie en ongelijkheid. Op de sociaal-culturele dimensie heeft SDO een voorkeur voor hiërarchisch gestructureerde groepsrelaties en ongelijkheid tussen sociale groepen (Depauw et al., 2022).

1.2.2.4 *Relatie individuele verschillen en politieke attitudes*

Veel onderzoek gebeurde reeds naar de link tussen deze ideologische attitudes enerzijds, en politieke participatie (Costello et al., 2022) en politieke voorkeuren anderzijds (Knuckey & Hassan, 2020; Vasilopoulos & Lachat, 2018). Knuckey & Hassan (2020) vinden voor de Amerikaanse blanke burgers dat autoritarisme een aanzienlijk effect had op de stemkeuze tijdens de presidentverkiezingen van 2016 (Trump vs. Clinton). Uit de bevindingen blijkt dat autoritarisme een groter effect had op de stemkeuze van blanke burgers in 2016 dan in alle voorgaande geanalyseerde verkiezingen (vanaf 1992). In Frankrijk kwamen Vasilopoulos & Lachat (2018) tot de vaststelling dat autoritarisme positief samenhangt met zowel intolerantie als economisch conservatisme. Bovendien is er sprake van een sterk en positief effect van autoritarisme op de neiging om op het uiterst rechtse *Front national* (sinds 2018 *Rassemblement national*) te stemmen. Er werd verder een sterk negatief verband gevonden tussen autoritarisme en stemmen voor extreem links in Frankrijk. Ook Costello et al. (2022) bevestigt deze inzichten, en stelt dat LWA sterk positief correleert met linkse sociale en economische politieke ideologie en RWA sterk positief is gecorreleerd met rechtse sociale en economische politieke ideologie.

De link tussen deze ideologische verschillen tussen burgers en politieke attitudes werd dus reeds onderzocht, maar hoe deze ideologische verschilvariabelen samenhangen met stealth democratische voorkeuren is nog niet eerder onderzocht. Dit onderzoek past deze drie concepten (RWA, LWA en SDO) toe om voor drie types experts (medische, economische en sociale experts) de invloed ervan op de steun voor stealth democratie tijdens de COVID-19 crisis in België te analyseren. Dit onderzoek focust zich

dus specifiek op de COVID-19 crisis in de Belgische context. Waarom deze setting relevant is, wordt hieronder uiteengezet. Ook de reden voor een onderscheid tussen de drie verschillende types experts wordt duidelijk in het volgend onderdeel.

1.3 COVID-19 crisis

Dit onderzoek breidt de kennis over het concept stealth democratie uit door te focussen op de COVID-19 crisis. Deze setting, waaronder ook de rol van de experts in de Belgische context valt, wordt hieronder beschreven. Zo wordt duidelijk waarom het belangrijk is een onderscheid te maken tussen verschillende types experts bij het analyseren van hun rol tijdens de COVID-19 crisis in België.

1.3.1 COVID-19 crisis en de Belgische aanpak

De COVID-19 crisis, waar experts een ongeziene invloed hadden op de beleidsbeslissingen, vormt een interessante opportuniteit om de bestaande literatuur te toetsen en aan te scherpen aan de realiteit. Die realiteit werd de afgelopen drie jaar reeds uitgebreid onderzocht in de literatuur, en dit vanuit verschillende perspectieven. Vanuit het perspectief van de representatieve democratie ontstonden tijdens de COVID-19 crisis democratische tekorten. Omdat verkozen politici zich tijdens de pandemie beroepen op de kennis van experts, wordt van hen gezag ontnomen, en dit ten voordele van zogezegde 'objectieve' niet-verkozen experts (Boschele, 2020). Dit kan bijgevolg leiden tot het bekende *principal-agent* ('principaal-agent') probleem waarbij een persoon of organisatie die gemotiveerd is om uit eigenbelang te handelen, acties onderneemt namens een andere persoon of entiteit (Boschele, 2020). Toegepast op de COVID-19 crisis houdt dit in dat onverkozen experts (agent), vanuit eigenbelang advies uitbrengen en wegen op beleidsbeslissingen, en dit namens de burgers (principaal). Vanuit dit perspectief zouden burgers de onverkozen experts tijdens de COVID-19 crisis dus niet vertrouwen en steunen.

Het omgekeerde blijkt echter waar te zijn, wat een nieuw perspectief op deze context werpt. Tijdens de COVID-19 crisis is in verschillende landen de steun voor experts in het besluitvormingsproces enorm toegenomen. Zo bleek uit een survey met Spaanse burgers dat ze voor de leiding over de pandemie-aanpak hun voorkeur geven aan onafhankelijke experts, en dit boven partijpolitici (Lavezzolo et al., 2022). Bundi & Pattyn (2022) onderzochten steun voor experts tijdens de COVID-19 crisis in zes Westerse democratieën (waaronder België). Zij tonen aan dat vertrouwen een belangrijke rol speelt in het al dan niet steunen van een beleid met een grotere rol voor experts tijdens de COVID-19 crisis. Zo blijkt uit hun bevindingen dat het publieke vertrouwen in experts samenhangt met een positieve houding ten aanzien van *evidence informed policy making* ('empirisch onderbouwd beleid'), terwijl het omgekeerde het geval is voor het vertrouwen in regeringen en medeburgers (Bundi & Pattyn, 2022).

Ook in de Belgische aanpak van de COVID-19 crisis speelden experts een centrale rol. Er kunnen zes centrale wetenschappelijke groepen worden geïdentificeerd in de Belgische aanpak van de COVID-19 crisis (zie tabel 1). Over de inbreng van experts in de Belgische context vindt Easton et al. (2022), in een vergelijkende studie tussen twee federale democratieën (België en Australië), dat het adviesproces minder stabiel was met onder andere adviesraden die in de loop van de crisis werden opgegeven, vervangen,

uitgebreid of ingeperkt (Easton et al., 2022). Wayenberg & Zaki (2021) spreken over een 'labyrint van adviescomités' en dit met uitdagingen op het gebied van coördinatie en integratie van inzichten, waardoor verschillende pogingen tot interdisciplinariteit ondoeltreffend waren. Dit labyrint van expertencomités wordt in tabel 1 geïllustreerd met een overzicht van de verschillende adviesgroepen, en meer specifiek een opsomming van hun taak, samenstelling, en evolutie doorheen de crisis.

RAG (Risk Assessment Group)	<p>TAAK: analyseert het risico voor de bevolking op basis van epidemiologische en wetenschappelijke gegevens.</p> <p>SAMENSTELLING: voorgezeten door Sciensano en bestaat uit experts van onder meer Sciensano, de federale en de regionale gezondheidsautoriteiten.</p>
RMG (Risk Management Group)	<p>TAAK: neemt - op basis van advies RAG - maatregelen om volksgezondheid te beschermen.</p> <p>SAMENSTELLING: voorgezeten door FOD Volksgezondheid en bestaat uit vertegenwoordigers van de gezondheidsautoriteiten (federaal + deelstaten).</p>
Wetenschappelijk Comité Coronavirus (opgericht januari 2020)	<p>TAAK: geeft wetenschappelijk advies over de evolutie van het virus.</p>
Evaluatiecel (Celevel)	<p>TAAK + SAMENSTELLING: bestond uit verschillende experts die in een eerste fase de adviezen van RAG, RMG en het Wetenschappelijk comité bundelden.</p> <p>EVOLUTIE:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Eind augustus 2020: samenstelling uitgebreid met experts uit verscheidene sectoren + nam taak GEES (cf. infra) over. - Eind november 2020: ontbonden.
Groep van Experts die belast is met de Exitstrategie (GEES) (opgericht april 2020)	<p>TAAK + SAMENSTELLING: was een groep van 10 experts die de taak hadden om advies te verlenen om het publieke en economische leven opnieuw op te starten na de eerste golf en om de verspreiding van het COVID-19-virus te stoppen.</p> <p>EVOLUTIE:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Augustus 2020: ontbonden.
Expertengroep van Beheersstrategie of Groep van experts voor managementstrategie van COVID-19 (GEMS) (december 2020)	<p>TAAK + SAMENSTELLING: werd opgericht in december 2020 als opvolger van Celevel en GEES, en geeft adviezen omtrent de maatregelen om de crisis te beheersen.</p> <p>EVOLUTIE:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 8 april 2022: ontbonden.

Tabel 1: Expertengroepen (Belgium.be, 2022)

Aanvankelijk kwamen alle deskundigen in deze expertengroepen uit de gezondheidssector, waarvan er verschillende ook betrokken werden tijdens de persconferenties van de federale regering. Ook in de dagelijkse nieuwsuitzendingen en andere duidingsprogramma's werden medische experts geregeld uitgenodigd (Easton et al., 2022). Daar werd het benoemen van onderlinge hekelpunten niet gemeden. Hierover stellen Easton et al. (2022) dat er sprake was van spanningen tussen politici en experts, en dit in de twee richtingen. De grootste kritiek kwam van virologen die de in hun ogen ontoereikende maatregelen en een afwachtende houding van de beleidsmakers hekelden. Politici daarentegen beschuldigden experts van hun afwijkende mening in de media (Easton et al., 2022).

Er waren echter niet enkel spanningen vast te stellen tussen politici en experts, maar ook tussen experts onderling. Wayenberg & Zaki (2020) stellen voor de Belgische case vast dat de samenstelling van de expertengroepen, en dan met name de dominantie van medische experts en afwezigheid van gedragsexperts, kritiek kreeg. Bijvoorbeeld, ondanks dat de taak van GEES betreffende het verlaten van de lockdown ook grote gevolgen meebracht voor het gedrag van burgers, bestond de expertengroep enkel uit medische en economische experts en geen sociale experts (zoals bijvoorbeeld psychologen en onderwijsexperts). Wayenberg en Zaki (2021) concluderen dat de harde aard van de crisis ertoe heeft bijgedragen dat Belgische beleidsmakers een te beperkt beeld hebben gevormd van de vereiste wetenschappelijke expertise, wat negatieve gevolgen had voor de naleving van het COVID-19 beleid door burgers (Wayenberg & Zaki, 2021). Naarmate de kritiek op de aanpak toenam en de focus ten aanzien van de crisis evolueerde, werden ook experts uit andere studiedomeinen betrokken.

Uit bovenstaande blijkt dat niet zomaar kan gesproken worden over de rol van 'de expert' tijdens de aanpak van de COVID-19 crisis in België. Twee opvallende verschillen worden hier namelijk duidelijk. Ten eerste werkten sommige experts voornamelijk achter de schermen, terwijl anderen ook mee op de voorgrond traden, door hun optreden in de media of tijdens de officiële persconferenties. Naast dit onderscheid op het vlak van zichtbaarheid, kan ook een onderscheid gemaakt worden tussen de invalshoeken van experts ten aanzien van de COVID-19 crisis. Experts uit verschillende studiegebieden waren het onderling niet altijd eens over de aanpak van de COVID-19 crisis. Dit tweede onderscheid wordt door de relevantie voor dit onderzoek hieronder verder uiteengezet.

1.3.2 Verschillende types experts

Tijdens de COVID-19 crisis waren verschillende soorten experts belangrijk, en ook de attitudes van burgers ten aanzien van die verschillende soorten experts verschillen van elkaar. Lavezzolo et al. (2021) vonden dat de context – het specifieke probleem dat moet worden opgelost – bepalend is voor de houding van burgers ten aanzien van de rol van experts. Wanneer ze in de vraagstelling van hun survey de volksgezondheidsaspecten van de COVID-19 crisis benadrukten, versterkte dit de voorkeur voor experts met een medische achtergrond. Wanneer ze de economische gevolgen van de pandemie daarentegen benadrukten, bleken mensen onverschillig in de voorkeur voor het soort deskundige, hetzij een medische of economische expert. De houding ten aanzien van de type expert kan dus verschillen. Lavezzolo et al. (2011) concluderen dat het begrip van het publiek over wat een expert is, de fase van de besluitvorming

waarin experts de voorkeur genieten, en het soort kwestie waarin hun deskundigheid meer wordt gewaardeerd dan die van partijpolitici, verdere aandacht verdienen.

Tijdens de COVID-19 crisis in België keken de verschillende types experts vanuit een andere invalshoek naar de crisis. Een blik op de artikels die tijdens de COVID-19 periode in de media verschenen, toont aan dat er een duidelijk onderscheid kan gemaakt worden tussen medische experts aan de ene kant, en economische en sociale experts aan de andere kant. Professor gezondheidspsychologie Omer Van den Bergh gaf op de website van de openbare omroep VRTNWS op 15 maart 2021 aan hoe de gedragswetenschappers al langer merken dat er niet geluisterd wordt naar hun adviezen. “Ze voelen zich het ‘ondergeschoven kindje’ bij de aanpak van de crisis”, aldus professor Van den Bergh (VRTNWS, 2021). Een gevoelig element voor psychologen was het al dan niet sluiten van de scholen. Onderwijsexpert en psycholoog Wouter Duyck gaf in een interview voor Knack (2021) aan hoe “scholen sluiten ook levens kost”. In een open brief van een 40-tal specialisten zijn verschillende economen bijzonder hard voor het Belgisch coronabeleid: “Nooit eerder is zoveel geld geïnvesteerd om zo’n beperkt aantal levens te ‘redden’. Economisch is op dit ogenblik al 50 miljard verdampt.” (Knack, 2020). De experts bleven dus niet onverdeeld in de media tijdens de pandemie.

Het element dat economische en sociale experts onderscheidt van de medische experts is hun visie op de COVID-19 aanpak. In de eerste maanden van de pandemie lag de focus op virologie. Zij benadrukten onder andere het belang van social distancing en lockdowns. Initieel werd die rol niet in vraag gesteld, maar na verloop van tijd ontstonden er discussies over de zogezegde oververtegenwoordiging van virologen en epidemiologen (VRTNWS, 2022). Zo ondertekenden ruim 100 wetenschappers, opiniemakers en mensen uit het middenveld begin 2022 het Wintermanifest voor een duurzaam pandemiebeleid. Hier wordt onder andere gepleit voor een langetermijnvisie en een einde aan de dominantie van virologen en epidemiologen. Ook het adviesorgaan Celeval kreeg kritiek te verduren door de oververtegenwoordiging van medische experts en de uitsluiting van deskundigheid op het vlak van economie, onderwijs, sociale gelijkheid, armoedebestrijding en cultuur (Easton et al., 2022). Economische en sociale experts boden tijdens de COVID-19 crisis weerstand tegen de virologen, maar verschillen vanuit hun motieven hiervoor. Economische experts benadrukten voornamelijk de grote economische gevolgen van lockdowns, zoals de vele ontslagen en de dreigende economische crisis. Sociale experts benadrukten daarentegen de grote psychologische impact van een lockdown op mensen, bijvoorbeeld depressies, achterstand kinderen die niet naar school kunnen, etc.

1.4 Onderzoeksdoel

Uit bovenstaande blijkt hoe de wetenschappelijke kennis over stealth democratie nog veel mogelijkheden biedt voor verder onderzoek. Het concept wordt tot op heden voornamelijk benaderd als alternatief voor de representatieve democratie, maar de concrete betekenis van het concept blijft voorlopig een grijze zone in de bestaande literatuur. Ook de onderzochte verklarende variabelen voor houdingen van burgers ten aanzien van het concept blijven beperkt tot de politieke kenmerken van burgers en het zeer ruime Big Five model.

Dit onderzoek richt zich op een empirische aanvulling door te focussen op de COVID-19 crisis in België, waar een grote rol voor experts in de beleidsvorming werd weggelegd. Meer specifiek zal worden onderzocht wat de impact is van de individuele verschillen tussen burgers op de steun voor stealth democratie tijdens de COVID-19 crisis in België. Omdat uit bovenstaande blijkt dat het van belang is een onderscheid te maken tussen verschillende types experts, zal deze studie voor elk type expert (medische, economische en sociale expert) de invloed van individuele verschillen tussen burgers onderzoeken. Die individuele verschillen slaan enerzijds op de politieke oriëntatie van burgers (links/rechts self-placement), en anderzijds op de ideologische attitudes van burgers (RWA, LWA en SDO). In het volgend onderdeel - het theoretisch kader en de hypotheseontwikkeling - worden de onderzoeksvraag en de bijhorende hypothesen uiteengezet.

2 Theoretisch kader en hypotheseontwikkeling

2.1 Onderzoeksvraag

In de literatuurstudie werd de bestaande kennis inzake stealth democratie toegelicht. Het gebrek aan een concrete invulling van het concept stealth democratie en van de individuele kenmerken van burgers op de steun ervoor, vormt een eerste lacune in de literatuur. Een tweede lacune is de benadering van experts als één actor, en dit terwijl reeds is aangetoond dat de houding van burgers ten aanzien van het type expert kan verschillen (Lavezzolo et al.; 2011). Er is met andere woorden een duidelijke gap binnen de literatuur inzake het verband tussen de individuele verschillen van burgers en de steun voor experts (stealth democratie) (e.g. Font et al., 2015; Ackermann, 2019). Om deze gap in te vullen, richt deze studie zich tot de COVID-19 crisis in België. Deze context maakt het concept van stealth democratie niet alleen meer concreet, maar illustreert ook een duidelijk onderscheid tussen drie types experts (medische, economische en sociale experts). Meer specifiek zal voor de steun ten aanzien van elk type expert onderzocht worden wat de invloed is van de hierboven beschreven individuele verschilvariabelen (politieke oriëntatie en ideologische attitudes). De centrale onderzoeksvraag van dit onderzoek luidt als volgt:

Onderzoeksvraag: Wat is de impact van individuele verschillen tussen burgers (in termen van politieke oriëntatie en ideologische attitudes) op de steun voor verschillende types experts (medische, economische en sociale experts) tijdens de COVID-19 crisis in België?

2.2 Hypotheses

Dit onderzoek tracht na te gaan wat de invloed is van individuele verschillen tussen burgers op de steun voor stealth democratie tijdens de COVID-19 crisis, en meer bepaald op de steun voor medische, economische en sociale experts. Lavezzolo et al. (2011) vonden dat de context en de manier waarop bepaalde aspecten van de COVID-19 crisis benadrukt werden, burgers anders laten kijken naar de rol en voorkeur voor medische, dan wel economische experts. Hieruit kan worden verwacht dat de voorkeur voor inspraak van bepaalde soorten experts verschilt. De manier waarop burgers kijken naar de COVID-19 crisis werd in dat onderzoek gemanipuleerd door bepaalde aspecten al dan niet te benadrukken in de vraagstelling van hun survey. Dit onderzoek daarentegen gaat na of de politieke oriëntatie en ideologische attitudes van burgers de manier waarop ze kijken naar de aanpak van de COVID-19 crisis, en meer bepaald hun steun voor de rol van verschillende types experts hierin, bepalen.

2.2.1 Algemene situatie (H1)

De rol van politieke oriëntatie voor de steun van burgers ten aanzien van stealth democratie werd reeds onderzocht in het algemeen, voor de COVID-19 crisis. Zo toonden onder andere Bengtsson & Matilla (2009) aan hoe rechtsgeoriënteerde burgers eerder steun hebben voor stealth democratie dan linksgeoriënteerde burgers. In de eerste plaats zullen we deze bestaande literatuur toetsen, en dit met hypothese 1.

Hypothese 1: Steun voor *stealth democratie in het algemeen* is hoger onder rechtsgeoriënteerde burgers dan onder linksgeoriënteerde burgers.

Hieruit kunnen we verwachten dat de steun voor experts ook tijdens de COVID-19 crisis zal verschillen voor de linksgeoriënteerde ten opzichte van de rechtsgeoriënteerde burger. Huidig onderzoek tracht twee cruciale elementen ('type expert' en 'soort burger') samen te onderzoeken in relatie met steun voor *stealth democratie*. Meer specifiek zal voor elk van de drie types experts (medische, economische en sociale experts) worden nagegaan of zij meer gesteund worden door een bepaald type burger (bijvoorbeeld linksgeoriënteerde burgers en burgers die gekenmerkt worden door een lage RWA score) dan door een ander type burger (bijvoorbeeld rechtsgeoriënteerde burgers en burgers die gekenmerkt worden door een hoge RWA score). Hieronder worden de onderzoekshypotheses uiteengezet, eerst voor politieke oriëntatie, vervolgens voor ideologische attitudes.

2.2.2 Politieke oriëntatie (H2)

De COVID-19 pandemie kan niet als een reguliere situatie gezien worden, maar wel als een crisissituatie. Verschillende studies voeden binnen die crisiscontext de verwachting dat rechtsgeoriënteerde burgers meer sceptisch staan tegenover de rol van experts dan linksgeoriënteerde burgers. Zo vinden Martinescu et al. (2022) dat politieke oriëntatie een impact heeft op de naleving van COVID-19 preventiemaatregelen. Ze stellen enerzijds dat burgers met een linkse en progressieve politieke oriëntatie de COVID-19 maatregelen meer naleven door de hogere waarde die ze hechten aan het algemeen belang en het hogere vertrouwen dat ze hebben in de overheid en de wetenschap. Anderzijds stellen de onderzoekers dat rechtse en conservatieve burgers meer terughoudend staan tegenover staatsinterventies die de individuele vrijheid beperken of het economisch succes aantasten, en vanuit die mindset minder de preventiemaatregelen zullen naleven. Deze resultaten vonden Martinescu et al. (2022) aan de hand van surveys bij een representatieve groep van Nederlandse burgers, maar ook gelijkaardige studies in de Verenigde Staten (Alcott et al., 2020) en Spanje (Gualda et al., 2021) komen tot dezelfde conclusies. Bundi & Pattyn (2022) geven aan hoe linksgeoriënteerde respondenten meer steun bieden aan *evidence informed policy making* tijdens de COVID-19 crisis, terwijl rechtsgeoriënteerde respondenten meer sceptisch staan tegenover de betrekking van wetenschappelijke expertise in het beleidsproces.

Aangezien de preventiemaatregelen (bijvoorbeeld handen wassen, social distancing, lockdowns, etc.) vooral gelinkt kunnen worden aan de rol van medische experts, verwacht dit onderzoek dat linksgeoriënteerde burgers meer steun hebben voor de medische experts tijdens de COVID-19 crisis dan rechtsgeoriënteerde burgers.

Hypothese 2a: Steun voor *medische experts* tijdens de COVID-19 crisis is hoger onder linksgeoriënteerde burgers dan onder rechtsgeoriënteerde burgers.

Naast de medische experts, zijn er ook de economische experts die vanuit een ander perspectief de COVID-19 crisis benaderen. Oana et al. (2021) deden onderzoek naar de beoordeling van burgers over de trade-off tussen volksgezondheidsmaatregelen en economische gevolgen tijdens de COVID-19 crisis.

Uit hun studie blijkt dat vertrouwen in experts en politieke oriëntatie van groot belang zijn. Ze vinden dat linkse respondenten meer bereid zijn strengere gezondheidsmaatregelen te aanvaarden dan hun rechtse tegenhangers, en bieden hiervoor ook verklaringen. Linkse burgers zijn traditioneel namelijk meer voorstander van een proactieve rol van de staat in de zorg voor het welzijn van burgers. Dit linkse gedachtengoed, waarin solidariteit centraal staat, wordt meer gesteund door de groep burgers die tijdens de COVID-19 crisis gemakkelijker toegang kregen tot economische hulp, met name werknemers (Oana et al., 2021). Ondernemers en zelfstandigen daarentegen, zijn vaker rechtsgeoriënteerd, en staan hier anders tegenover. Zo weegt in de trade-off van maatregelen de economische kant meer door bij rechtsgeoriënteerde burgers dan bij linksgeoriënteerde burgers (Oana et al., 2021). Op basis van deze bevinding verwacht dit onderzoek dat rechtsgeoriënteerde burgers meer steun hebben voor economische experts dan linksgeoriënteerde burgers.

Hypothese 2b: Steun voor *economische experts* tijdens de COVID-19 crisis is hoger onder rechtsgeoriënteerde burgers dan onder linksgeoriënteerde burgers.

Naast de medische en economische experts, is er nog een derde groep van experts met een eigen invalshoek tijdens de COVID-19 crisis, en dat zijn de sociale experts. Dickey-Chasins et al. (2022) vinden in hun survey-onderzoek bij Amerikaanse jongvolwassenen tijdens de COVID-19 crisis hoe de identificatie als democraat correleerde met slechtere resultaten op het vlak van geestelijke gezondheid (geestelijke gezondheidssymptomen en COVID-19-gerelateerde stress). Dit verklaren ze enerzijds door een grotere naleving van social distancing maatregelen, en anderzijds ook door de talloze maatschappelijke stressfactoren die zich voordeden in het jaar (bijvoorbeeld raciale onrechtvaardigheden en politieke onrust) (Dickey-Chasins et al., 2022). Het is met andere woorden moeilijk een exacte verwachting voorop te stellen, maar indien politieke oriëntatie inderdaad in verband gebracht kan worden met de geestelijke gezondheid tijdens de COVID-19 crisis, zouden progressieve democraten - hier linksgeoriënteerde burgers – meer voorstander zijn voor het betrekken van sociale experts tijdens de COVID-19 crisis dan rechtsgeoriënteerde burgers.

Hypothese 2c: Steun voor *sociale experts* tijdens de COVID-19 crisis is hoger onder linksgeoriënteerde burgers dan onder rechtsgeoriënteerde burgers.

2.2.3 Ideologische attitudes (H3)

Naast de politieke oriëntatie gaat dit onderzoek ook de rol van ideologische attitudes op de steun voor experts tijdens de COVID-19 crisis na. In het huidige onderzoek ligt de focus meer bepaald op de soort burger in termen van *Right-Wing Authoritarianism* (RWA), *Left-Wing Authoritarianism* (LWA) en *Social Dominance Orientation* (SDO).

Oana et al. (2021) tonen aan dat de publieke opinie zich in crisistijdens laat sturen door risicopercepties en subjectieve houdingen. Zo vinden ze dat burgers met een hoger vertrouwen in experts, meer voorstanders zijn van strikte maatregelen. Verder tonen Bundi & Pattyn (2022) aan dat vertrouwen in de overheid een belangrijke rol speelt in het al dan niet steunen van een beleid met een grotere rol voor experts tijdens de

COVID-19 crisis. Zo blijkt uit hun bevindingen dat burgers die geen vertrouwen hebben in de overheid meer positief staan tegenover *evidence informed policy making* (Bundi & Pattyn, 2022). Belangrijke elementen die vaak terugkomen in de beoordeling van burgers inzake de aanpak van de COVID-19 crisis zijn het al dan niet vertrouwen in de wetenschap en in de overheid. Die houdingen worden bepaald door persoonlijkheidskenmerken (Ackermann et al., 2019). RWA, LWA en SDO proberen deze te theoretiseren, en dit onderzoek zal aan de hand van die concepten de verschillen tussen burgers in hun steun voor de drie types experts onderzoeken.

Hoewel het onderzoek naar deze drie concepten in de COVID-19 crisis beperkt is, kwam Peng (2022) tot enkele interessante conclusies inzake burgers die hoog scoren op het vlak van RWA en hun bereidwilligheid om zich te laten vaccineren. Enerzijds zou een hoge score voor RWA kunnen leiden tot een voorzichtige reactie op COVID-19, omdat RWA geassocieerd wordt met een wereldbeeld dat de wereld als bedreigend en gevaarlijk ziet en met eerbied voor institutionele autoriteiten. Anderzijds wordt RWA ook geassocieerd met een anti-wetenschappelijke houding, het aanhangen van de traditionele manier van leven en gehoorzaamheid aan conservatieve leiders, waardoor ze mogelijk minder geneigd zijn te reageren op de pandemie (Peng, 2022). Voor LWA stelt Peng (2022) dat hoge scores een verhoogde COVID-19 bezorgdheid, meer vaccinatieaanvaarding, en een hogere steun voor vaccinplichten voorspellen (Peng, 2022). Tot slot wordt voor burgers die hoog scoren op SDO het volgende voorspeld: minder bezorgdheid over COVID-19, minder naleving van richtlijnen voor volksgezondheid, minder steun voor overheidsmaatregelen en meer aarzeling tegen COVID-19 vaccinaties (Peng, 2022). Op basis van bovenstaande worden volgende hypothesen vooropgesteld:

Hypothese 3a: Steun voor *medische experts* tijdens de COVID-19 crisis is hoger onder burgers met een lage RWA, een hoge LWA en een lage SDO.

Hypothese 3b: Steun voor *economische experts* tijdens de COVID-19 crisis is hoger onder burgers met een hoge RWA, een lage LWA en een hoge SDO.

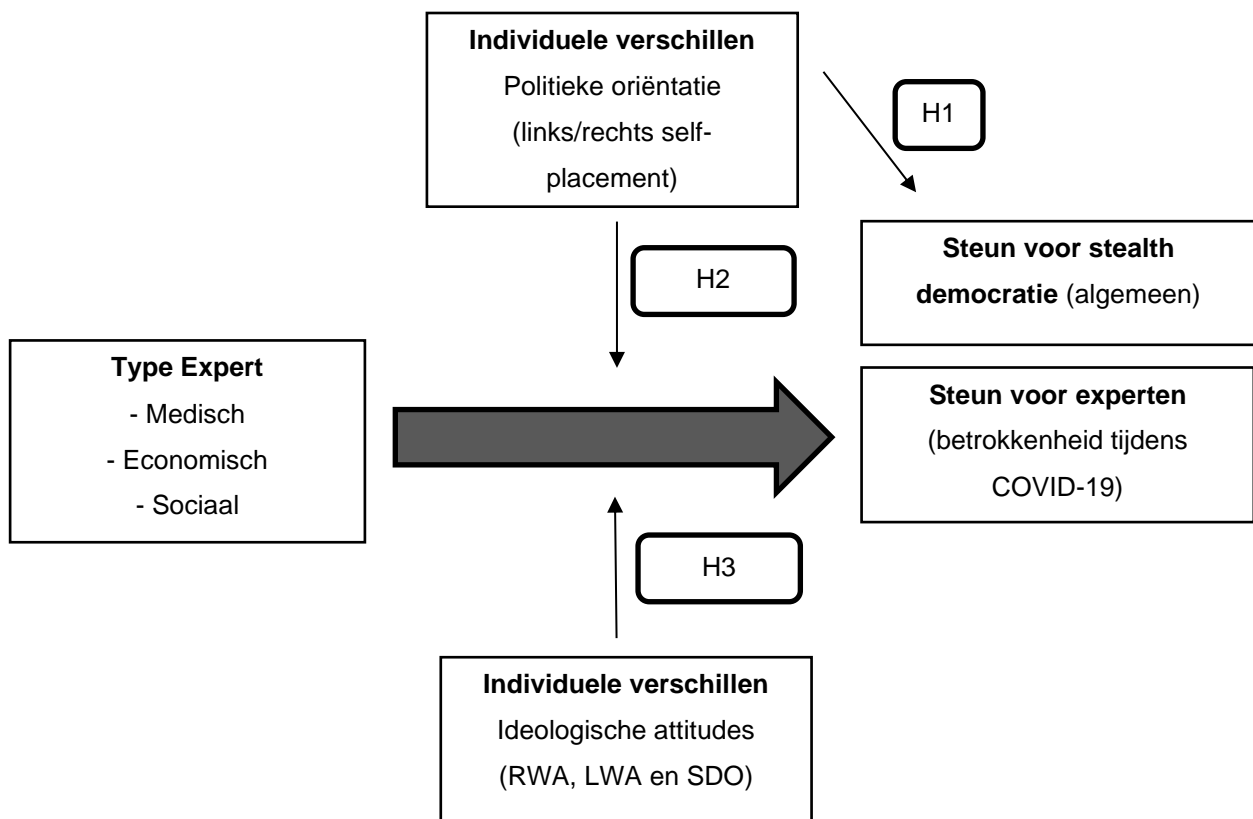
Hypothese 3c: Steun voor *sociale experts* tijdens de COVID-19 crisis is hoger onder burgers met een lage RWA, een hoge LWA en een lage SDO.

2.3 Conceptueel kader

Het conceptueel kader van huidig onderzoek wordt in figuur 1 weergegeven. Het doel van deze studie is om de invloed van individuele verschilvariabelen op de steun voor stealth democratie te onderzoeken, en dit door een onderscheid te maken tussen verschillende types experts.

De betrokken variabelen bestaan uit verschillende dimensies. De onafhankelijke variabele is het type expert, waarbij een onderscheid wordt gemaakt tussen drie types experts (medische, economische en sociale experts). De afhankelijke variabele is de steun voor stealth democratie (steun voor experts). Deze wordt voor de eerste hypothese in het algemeen gemeten, en voor de tweede en derde hypothese specifiek voor de COVID-19 crisis. Tot slot zijn er de modererende variabele, die in huidig onderzoek de

individuele verschillen tussen burgers omvatten. Enerzijds gaat het om de politieke oriëntatie (links/rechts self-placement), en anderzijds de ideologische attitudes (RWA, LWA en SDO) van burgers.

Figuur 1: Het onderzoeksmodel van de huidige studie

3 Methodologie

Dit is de eerste studie die een expliciete link maakt tussen het type expert en de steun voor stealth democratie, en hierbij de invloed van individuele verschillen bekijkt tijdens de COVID-19 crisis in België. Om dit ook werkelijk te kunnen onderzoeken, dienen heel wat methodologische keuzes te worden gemaakt. Dit hoofdstuk beschrijft de methodologie van het huidige onderzoek. Eerst wordt de empirische context besproken, vervolgens volgt de dataverzameling, de validiteit en betrouwbaarheid van dit onderzoek, en tot slot de data-analyse.

3.1 Empirische context

De focus van dit onderzoek is de COVID-19 crisis, en dit meer bepaald binnen de Belgische (Vlaamse) context. Deze Belgische context wordt gekenmerkt door een complexe staatsstructuur waarbij de beleidsdomeinen verdeeld zijn tussen zowel het federale niveau als het niveau van de deelstaten. Kort na de uitbraak van het COVID-19 virus in België (maart 2020) werd het federaal rampenplan afgekondigd door de federale regering (VRT NWS, 2020). Dit houdt in dat alle beslissingen genomen worden door een beheerscel bestaande uit de premier, de bevoegde ministers en de ministers-presidenten van de deelregeringen. De federale overheid neemt de coördinatie in handen waardoor de aanpak van de COVID-19 crisis voornamelijk ook door de federale overheid gebeurde. In dit onderzoek wordt de focus dan ook gelegd op de Belgische overheid als één geheel, en wordt er geen onderscheid gemaakt tussen de verschillende beleidsniveaus. Meer specifiek focust deze masterproef zich op de mening van de burgers inzake de rol van experts tijdens de COVID-19 crisis in België. Er is dus sprake van een ruime populatie, met name burgers ouder dan 18, wonende in België (Vlaanderen).

3.2 Dataverzameling

3.2.1 Onderzoeksstrategie, -methode, en -techniek

De overkoepelende opzet of logica van het onderzoek (Van Thiel, 2015) – ook wel de *onderzoeksstrategie* genoemd – kan in huidig onderzoek gesitueerd worden binnen de kwantitatieve strekking. Het gaat meer bepaald om het voeren van onderzoek door middel van enquêtes. Deze keuze kan worden beargumenteerd door het onderzoeksdoel van dit onderzoek. Het doel is namelijk om de houding van een groot aantal respondenten ten aanzien van de rol van verschillende types experts tijdens de COVID-19 crisis te vatten. Enquêtes zijn daarom de logische keuze om op een gestandaardiseerde en efficiënte wijze de percepties van een ruime doelgroep te verzamelen (Van Thiel, 2015). De gekozen *onderzoeksmethode*, ofwel de manier waarop data wordt verzameld in dit onderzoek (Van Thiel, 2015), is een digitale vragenlijst met uitsluitend gesloten vragen. Deze werd online verspreid via sociale mediakanalen (Facebook, LinkedIn...) en een mail met de boodschap deze verder te delen. Dit laatste is ook gekend als de 'sneeuwbalmethode' (De Pelsmacker & Van Kenhove, 2019). De gebruikte *onderzoekstechniek* tot slot, ook wel de manier waarop data geanalyseerd wordt, zijn in huidig onderzoek theorie-gestuurde analyses aangezien deze gericht zijn op het statistisch toetsen van vooraf opgestelde hypothesen. Dit past binnen de categorie deductief onderzoek (Van Thiel, 2015). Voor de analyse van kwantitatieve data bestaan

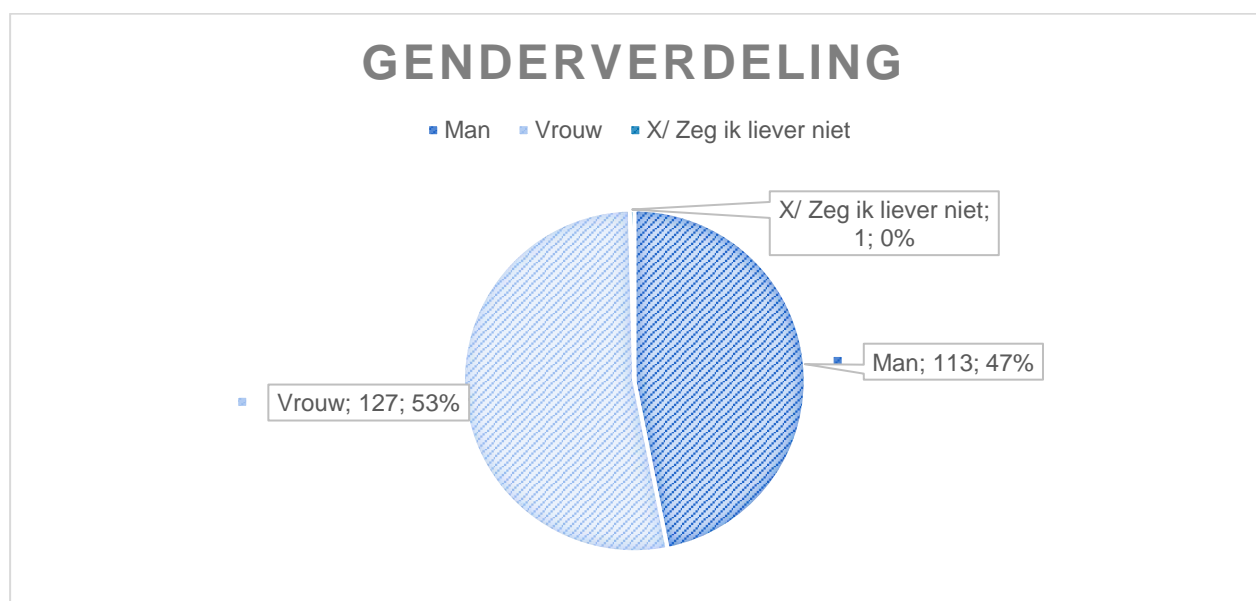
verschillende computerprogramma's, maar in bestuurskundig onderzoek wordt SPSS het meest gebruikt (Van Thiel, 2015).

Nu de onderzoeksstrategie, - methode, en – techniek van dit onderzoek duidelijk zijn, worden hieronder drie kernconcepten van de dataverzameling verder uiteengezet. Eerst wordt dieper ingegaan op de steekproef van dit onderzoek, en daarna volgt de procedure met de bijhorende meetinstrumenten voor elke variabele.

3.2.2 Steekproef

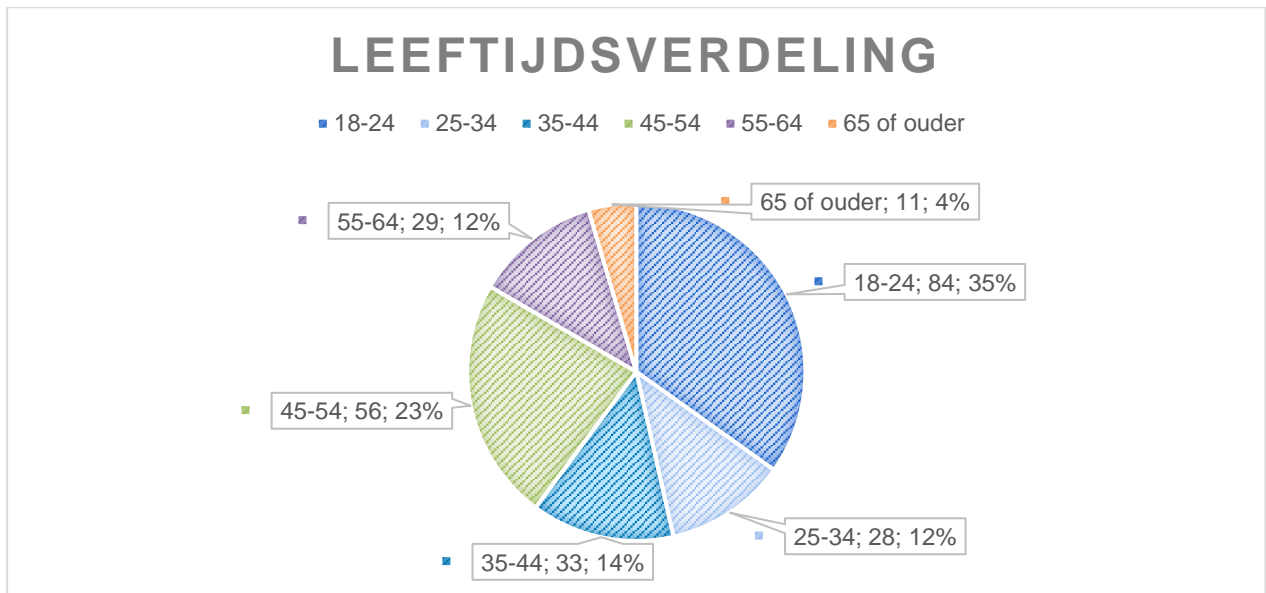
In dit onderdeel wordt de steekproef toegelicht. Tussen 22 februari en 15 maart 2023 (drie weken) konden Vlaamse burgers de survey invullen. Ondanks de focus van huidige studie op de Belgische context, werd er (omwille van taalissues) gekozen om enkel Nederlandstalige (Vlaamse) burgers te bevragen. Op het moment van de dataverzameling waren geen vrijheidsbeperkende maatregelen meer van kracht inzake de COVID-19 crisis. Na drie weken werd de dataverzameling afgerond wat een respons van 364 ingevulde surveys opleverde. Van die 364 zijn 245 vragenlijsten volledig ingevuld (67%). Enkel de volledig ingevulde vragenlijsten worden verder meegenomen in het onderzoek. Daarnaast waren er ook vier respondenten die de controlevraag (*“Gelieve voor deze vraag het bolletje onder de optie ‘helemaal voldoende’ te selecteren”*) fout hadden beantwoord. Ook deze worden niet verder meegenomen in de analyses. Dit brengt de totale steekproef op 241 respondenten.

Vooraleer over te gaan naar de feitelijke data-analyse en de onderzoeksresultaten, is het interessant om even stil te staan bij het profiel van diegenen die deelnamen aan het onderzoek ($N = 241$). Hieronder worden enkele relevante indelingen op socio-demografisch vlak geschetst, met name op het vlak van gender, leeftijd, opleidingsniveau, en moedertaal.

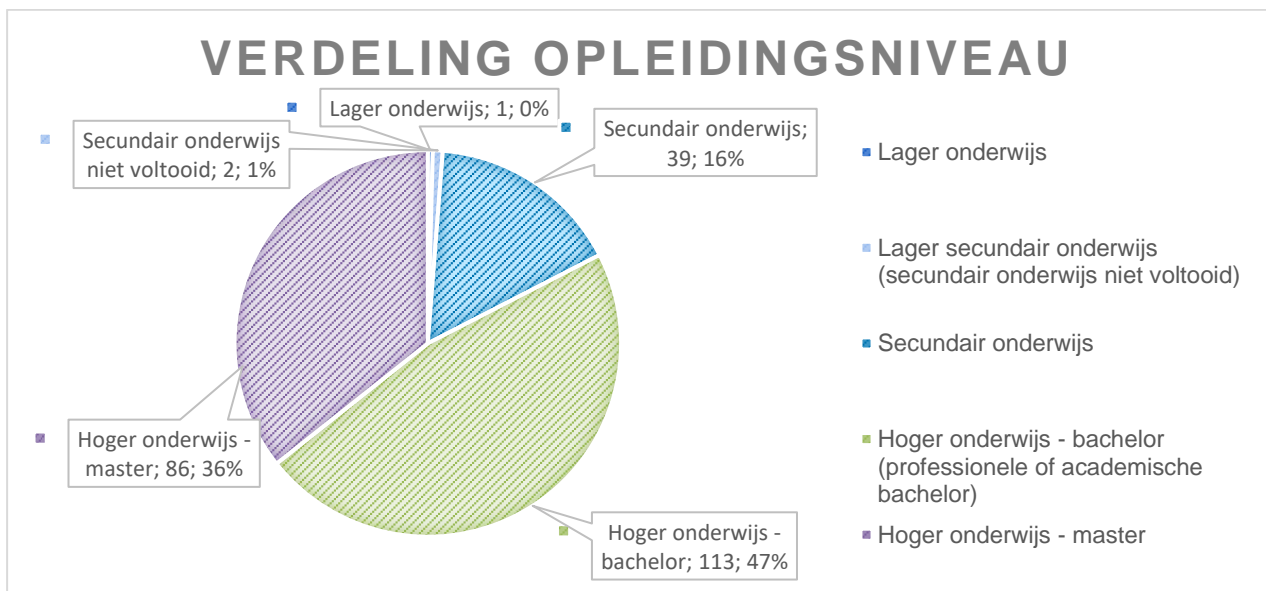
Figuur 2: Genderverdeling

Zoals blijkt uit bovenstaande figuur, hebben ongeveer evenveel mannen (47%) als vrouwen (53%) deelgenomen aan de survey.

Figuur 3: Leeftijdverdeling

Op het vlak van leeftijd, valt op dat de groep adolescenten (18-24 jaar) de grootste groep respondenten vormt met een relatief percentage van 35%, en dit samen met de groep 45-54 jarigen (23%).

Figuur 4: Verdeling opleidingsniveau

Aangaande het hoogst behaalde diploma kan vastgesteld worden dat vooral hogeropgeleiden (bachelor en master) het grootste deel van de respondenten vertegenwoordigen (83%).

De respondenten werden tot slot ook gevraagd aan te geven of hun moedertaal Nederlands was of 'anders', en hier gaf slechts één iemand aan Nederlands niet als moedertaal te hebben.

3.2.3 Procedure en gebruikte meetinstrumenten

Om data te verzamelen voor huidig onderzoek werd een elektronische survey opgesteld met behulp van het programma Qualtrics (zie bijlage 1). In dit deel worden het verloop van de survey en de gebruikte meetinstrumenten uiteengezet.

De survey voor dit onderzoek gaat vooraf aan een korte introductie waarin beknopt de opzet van deze studie wordt beschreven. Eveneens wordt hierin de anonimiteit van de respondent tijdens de dataverzameling en -verwerking gegarandeerd, en wordt een *informed consent* gevraagd van de respondent. De survey zelf bestaat uit vijf delen, die hier achtereenvolgend worden besproken. Voor alle vragen werd een *validation* toegevoegd, waardoor de respondenten steeds verplicht waren een antwoord te geven.

3.2.3.1 Deel 1

Een eerste deel focust op de achtergrondvariabelen van de respondenten, met name gender, leeftijd, opleidingsniveau, en moedertaal. Om de modererende invloed van politieke oriëntatie te kunnen onderzoeken (H2), werd in dit onderdeel ook de politieke links-rechts oriëntatie bevestigd. Meer specifiek werden respondenten gevraagd om aan te geven hoe men zichzelf situeert op een links-rechtsschaal (met 0 = uiterst links en 10 = uiterst rechts als schaaluiteinden). Dit item wordt gecategoriseerd tot een categorische variabele om de visualisatie van de moderatie-analyses te vergemakkelijken. Deze hercategorisering gebeurt als volgt: 0-4 worden gedefinieerd als 'links', 5 als 'centrum', en 6-10 als 'rechts'.

3.2.3.2 Deel 2

Daarna volgt een tweede deel dat peilt naar de steun van burgers voor een rol van experts in het algemeen, dus niet specifiek in de COVID-19 crisis. Dit wordt op twee manieren bevestigd.

H1 kijkt naar de impact die politieke oriëntatie heeft op de steun voor experts in het algemeen, en beoogt hiermee de bestaande literatuur te toetsen. Om dit te meten wordt de steun voor experts in het algemeen bevestigd door middel van de vaak gebruikte schaal voor het meten van steun voor stealth democratie bij burgers (Hibbing & Theiss-Morse, 2002). Deze bestaat uit vier items waarbij respondenten op een zevenpunten Likertschaal dienen aan te geven in welke mate ze al dan niet akkoord gaan met de stellingen (1 = helemaal niet akkoord, 7 = helemaal akkoord). Het gaat om de volgende vier stellingen:

- (1) Verkozen politici zouden het land meer helpen als ze zouden stoppen met praten en gewoon actie ondernemen bij belangrijke problemen.
- (2) Wat mensen "compromis" noemen in de politiek is eigenlijk gewoon het verkopen van je principes.
- (3) Onze regering zou beter functioneren als beslissingen werden overgelaten aan niet-gekozen onafhankelijke experts in plaats van aan politici of het volk.

- (4) Onze regering zou beter functioneren als beslissingen werden overgelaten aan succesvolle zakenmensen.

Ondanks het feit dat de gebruikte schaal reeds in veel vorig onderzoek werd gevalideerd, worden alsnog de Cronbach's Alpha berekend om de interne consistentie van de schaal na te gaan. Wanneer deze betrouwbaarheidstest een waarde gelijk aan of boven .70 aangeeft, kan gesteld worden dat de specifieke items eenzelfde construct meten. Uit de analyse blijkt dat de vier items een intern consistente schaal vormen ($\alpha = 0.70$). Deze variabele wordt daarom in de analyses meegenomen als het gemiddelde van de scores van de respondenten op deze vier items.

Verder wordt de steun voor experts in het algemeen ook bevraagd door een eigen opgestelde schaal. Hierbij dienen respondenten op een zeven-punten Likertschaal (1 = helemaal niet akkoord, 7 = helemaal akkoord) aan te geven in welke mate ze akkoord gaan met de stelling dat de betrokkenheid van experts in het algemeen de beslissingen van de overheid (1) meer kwaliteitsvol, (2) meer legitiem, (3) meer efficiënt, (4) meer effectief, (5) meer rechtvaardig/eerlijk, en (6) meer transparant maakt. Dit item vormt een baseline voor de uitgevoerde analyses, omdat deze vraag hierna specifiek wordt gesteld voor elk type expert tijdens de COVID-19 crisis (cf. infra). Deze onderdelen kunnen vervolgens tegenover deze vraag, die fungeert als een benchmark, geplaatst worden. Voor dit item werd ook de interne consistentie nagegaan door de Chronbach's Alpha te berekenen. Aangezien deze hoger ligt dan .70 kan geconcludeerd worden dat het hier gaat om een intern consistente schaal (experts algemeen: $\alpha = .88$).

Ook wordt in dit deel het vertrouwen van burgers in de verschillende betrokken actoren (politici, experts en medeburgers) bevraagd, opnieuw via een zeven-punten Likertschaal. Naast het vertrouwen van de respondenten in deze actoren, wordt ook gevraagd een gewicht toe te kennen aan deze drie actoren in de mate dat zij zeggenschap verdienen bij beleidsbeslissingen. Hierbij dient een som van 100 verdeeld te worden over de drie actoren. Deze variabelen werden echter verder niet opgenomen in de gerapporteerde analyses.

3.2.3.3 Deel 3

Het derde deel bevraagt de mening van de respondenten over de rol van verschillende types experts tijdens COVID-19 crisis. Hierbij wordt eerst gepeild naar de tevredenheid van de respondenten over de aanpak van de overheid wat betreft de COVID-19 crisis. Vervolgens wordt door middel van een zeven-punten Likertschaal bevraagd in welke mate burgers vinden dat de overheid voldoende beroep heeft gedaan op experts tijdens haar aanpak van de COVID-19 crisis, en dit zowel in het algemeen, als voor de medische, economische, en sociale experts individueel. Deze variabelen werden niet opgenomen in de gerapporteerde analyses, maar komen wel aan bod in de discussiesectie.

Om H2 en H3 te kunnen onderzoeken (die beiden focussen op de verschillende types experts) werd in dit deel ook gevraagd de betrokkenheid van de verschillende types experts tijdens de aanpak van COVID-19 crisis te beoordelen. Omdat hier de focus specifiek ligt op de COVID-19 crisis, is de vier item stealth democratie schaal van Hibbing & Theiss-Morse (2002) niet zo geschikt. Net zoals in deel twee dienen

respondenten ook hier op een zeven-punten Likertschaal aan te geven in welke mate ze akkoord gaan met de stelling dat de betrokkenheid van medische, vervolgens van economische, en tot slot van sociale experts de beslissingen van de overheid tijdens de COVID-19 crisis (1) meer kwaliteitsvol, (2) meer legitiem, (3) meer efficiënt, (4) meer effectief, (5) meer rechtvaardig/eerlijk, en (6) meer transparant maken.

Om na te gaan of deze specifieke items hetzelfde overkoepelende concept meten, met name de steun voor verschillende types experts, worden de Cronbach's Alphas berekend. Aangezien de Alphas allemaal hoger liggen dan .70 kan dus geconcludeerd worden dat het hier gaat om een intern consistente schaal (medische experts: $\alpha = .92$; economische experts: $\alpha = .94$; sociale experts: $\alpha = .94$). Om deze variabele te meten wordt voor een schaalscore gekozen waarbij het gemiddelde genomen wordt van de scores van respondenten op elk van de zes items.

Dit deel wordt afgesloten met opnieuw een vraag waar de respondenten hun begeerde gewicht inzake het zeggenschap tijdens de COVID-19 crisisaanpak moeten verdelen, en dit over de verschillende types experts (medische, economische en sociale experts). Deze variabele werd niet opgenomen in de gerapporteerde analyses.

3.2.3.4 Deel 4

Het vierde deel poogt vervolgens de politieke oriëntatie na te gaan die burgers toeschrijven aan de medische, economische en sociale experts. Hierbij wordt ook gevraagd hetzelfde te doen voor de klassieke media (kranten & tv), en dit telkens door de links-rechtsoriëntatie te situeren op een schaal van 0 (= uiterst links) tot 10 (= uiterst rechts). Verder wordt ook gepeild naar de politieke interesse van respondenten en hun partijpolitieke voorkeur indien er vandaag verkiezingen zouden plaatsvinden. De variabelen die in dit onderdeel werden bevroegd, werden verder niet opgenomen in de gerapporteerde analyses.

3.2.3.5 Deel 5

Om de modererende invloed van ideologische attitudes te kunnen onderzoeken (H3), werden in het laatste onderdeel de concepten RWA, LWA en SDO bevroegd. Om deze concepten te kunnen meten werden verschillende schalen gebruikt. Hierbij werd voor elk van de drie concepten telkens een selectie gemaakt uit de originele set van items (RWA: Altemeyer, 1981; LWA: Costello et al., 2022; SDO: Pratto et al., 1994). Die selectie gebeurde op basis van de psychometrische kenmerken, met name de zes items die de hoogste lading hadden in een factoranalyse. Voor de drie variabelen – RWA, LWA en SDO - werd met andere woorden een verkorte zes-item schaal gebruikt, telkens bevroegd via een zeven-punten Likertschaal. Voor elk van deze ideologische attitudes wordt hieronder een voorbeeld toegevoegd (een overzicht van de gebruikte items is opgenomen in bijlage 1).

(1) RWA: Gehoorzaamheid en respect voor het gezag zijn de meest belangrijke deugden die kinderen moeten leren (Altemeyer, 1981).

(2) LWA: De rijken zouden gestript moeten worden van hun bezittingen en status (Costella et al., 2022).

(3) SDO: sommige mensen zijn meer respectabel dan andere (Pratto et al., 1994).

Ook voor deze variabelen werden de Cronbach's Alphas berekend (RWA: $\alpha = .89$; LWA: $\alpha = .60$; SDO: $\alpha = .77$). De lagere Alpha bij LWA kan verklaard worden doordat voor deze schaal items geselecteerd zijn uit drie verschillende subschalen, maar de items zijn wel met elkaar gelinkt en meten een overkoepelend concept. Opnieuw wordt ervoor gekozen om, voor elk van deze drie concepten, een schaal op te stellen waarbij het gemiddelde van de scores voor de zes items wordt berekend.

3.3 Validiteit en betrouwbaarheid

Vooraleer de data-analyse aan bod komt, wordt de aandacht eerst nog gevestigd op de validiteit en betrouwbaarheid van deze studie. Binnen dit onderzoek worden namelijk verschillende maatregelen genomen om de validiteit en betrouwbaarheid van de resultaten te bevorderen. Deze worden hieronder besproken.

3.3.1 Interne validiteit

Ten eerste is er de interne validiteit. Dit kan gedefinieerd worden als de mate waarin het gebruikte onderzoeksinstrument gemeten heeft wat het beoogt te meten (De Pelsmacker & Van Kenhove, 2019). In dit onderzoek wordt de interne validiteit bevorderd door variabelen op verschillende manieren te meten. Zo wordt de steun voor stealth democratie (steun voor experten) zowel gemeten aan de hand van een eigen opgestelde schaal, als een schaal die reeds vaak gebruikt wordt in voorgaand onderzoek.

3.3.2 Externe validiteit

Externe validiteit heeft betrekking op de veralgemeenbaarheid van de resultaten van het onderzoek naar de populatie en/of andere contexten of situaties (De Pelsmacker & Van Kenhove, 2019). Zoals reeds aangegeven wordt in dit onderzoek gekozen voor het online verspreiden van de survey. De keuze voor het gebruik van surveys brengt naast het voordeel van het op een efficiënte en eenvoudige wijze vergaren van veel informatie, ook enkele risico's met zich mee. Ten eerste kan niet dieper worden ingegaan op de antwoorden van respondenten en zijn nuances moeilijk te capteren doordat de gegeven respons beperkt blijft tot vooraf vastgelegde antwoordcategorieën. Van Thiel (2015) omschrijft het als 'een zekere oppervlakkigheid van de verzamelde informatie'. Ten tweede is er een risico voor het optreden van non-respons, en dit met name bij laagopgeleiden en digibeten. Online is een zeer breed publiek te bereiken, maar met deze keuze gaat ook een risico gepaard omtrent de responsgraad. Digitaal ongeletterde burgers vallen namelijk uit de boot (Van Thiel, 2015). Door de non-respons die met dit onderzoek gepaard gaat, kan geconcludeerd worden dat het in dit onderzoek niet om een representatieve respons gaat. Bijgevolg kunnen de gevonden resultaten niet worden gegeneraliseerd naar de bredere populatie en is het dus niet mogelijk op basis van dit onderzoek uitspraken te doen voor de gehele Belgische (Vlaamse) bevolking.

3.3.3 Betrouwbaarheid

Tot slot is er de betrouwbaarheid die betrekking heeft op de mate waarin de metingen vrij zijn van toevallige fouten en het feit dat een herhaling van het onderzoek met andere woorden dezelfde resultaten zou bekomen. De interne consistentie van de gebruikte items staat hier centraal. Voor de verschillende schalen werden telkens de Cronbach's Alpha berekend. Hieruit blijkt (cf. supra) dat alle gebruikte schalen voldoende intern consistent zijn en dus meten wat ze beogen te meten. Om te voorkomen dat antwoordtendenties van de respondenten de resultaten zouden vertekenen, en dit ten koste van de betrouwbaarheid, werden enkele concrete maatregelen genomen. Zo werd de anonimiteit gegarandeerd aan het begin van de survey, om sociaal wenselijke antwoorden te voorkomen. Daarnaast werd ook een controlevraag toegevoegd. Respondenten die deze niet correct hebben beantwoord, worden niet meegenomen in de verdere analyses. Tot slot werd een pilotstudie gevoerd voor de survey officieel werd gelanceerd. Aan de hand van de voorbeeldweergave in Qualtrics werd de vragenlijst voorgelegd aan familie, vrienden en medestudenten. Met behulp van hun feedback werd de survey ontdaan van mogelijke onduidelijkheden, suggestieve of dubbelzinnige items, verwarrend woordgebruik en onvolledige antwoordcategorieën (Van Thiel, 2015).

3.4 Data-analyse

Da analyse van de verzamelde data gebeurde aan de hand van het statistisch computerprogramma SPSS, en dit in functie van twee doeleinden die de structuur vormen van onderstaand deel 'resultaten'. Eerst werd de data verkend door middel van enkele descriptieve analyses, aan de hand van frequentietabellen en histogrammen. Deze descriptieve analyses werden doorlopen om enerzijds inzicht te krijgen in het profiel van de steekproef (cf. supra), en anderzijds de verdeling van de verschillende centrale variabelen in dit onderzoek in kaart te brengen (cf. infra). Daarna volgden enkele variantieanalyses aan de hand van *ANOVA* om de hypothesen te toetsen. Voor hypothese 1 wordt gebruik gemaakt van een *one-way ANOVA*, en voor hypothese 2 en 3 van een *repeated measures ANCOVA*. Dit houdt in dat er wordt getoetst of er statistisch significante verschillen te vinden zijn tussen de gemiddelden van de steun voor de drie types experts. In het volgende onderdeel worden de resultaten van de uitgevoerde analyses besproken.

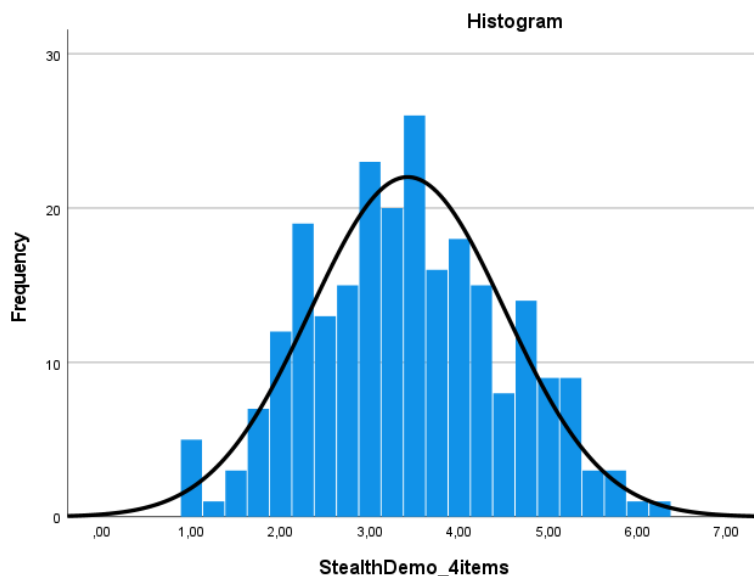
4 Resultaten

Het vierde onderdeel bespreekt de resultaten van dit onderzoek, en bestaat uit twee delen. Eerst worden enkele verkennende analyses besproken. Meer specifiek worden in het eerste deel de centrale variabelen (steun voor stealth democratie, steun voor verschillende types experts, politieke oriëntatie, en ideologische attitudes) in kaart gebracht. In het tweede deel worden de hypothesen getoetst, en dit aan de hand van variantieanalyses.

4.1 Verkennende analyses

Vooraleer over te gaan tot de toetsing van de verschillende hypothesen, is het interessant stil te staan bij de positionering van de respondenten op de te onderzoeken variabelen. Voor elke variabele wordt het gemiddelde (M), standaarddeviatie (SD), en een histogram op basis van de frequenties aangegeven.

(1) Steun voor stealth democratie ($M = 3.42$; $SD = 1.09$)

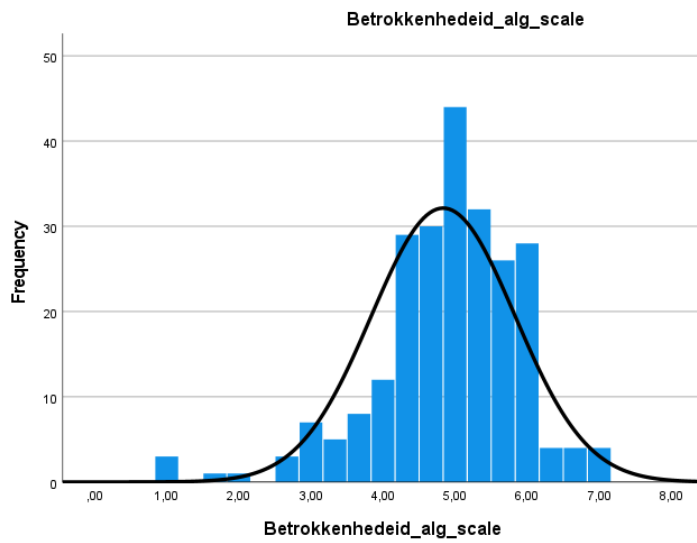

Figuur 5: Steun voor stealth democratie (gemiddelde van vier items)

De steun voor stealth democratie werd zoals reeds aangehaald op twee manieren gemeten. In de eerste plaats gebeurt dit volgens de gekende vier-itemschaal van Hibbing & Theiss-Morse (2002). Zoals blijkt uit de figuur is er redelijk wat spreiding voor deze variabele in dit onderzoek, met een gemiddelde van 3.42 op een zeven-punten Likertschaal. Verder werd de steun voor experts ook gemeten aan de hand van een zelfontwikkelde zes-item schaal. Dit eerst voor experts in het algemeen, en vervolgens specifiek voor de medische, economische en sociale experts tijdens de COVID-19 crisis.

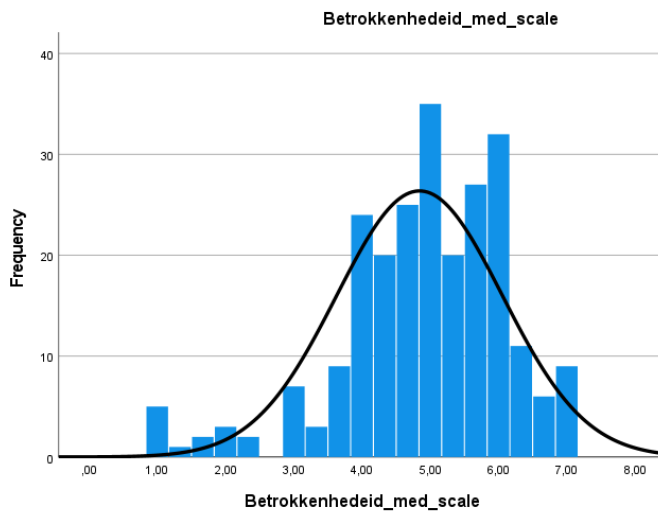
(2) Steun voor experts (algemeen, medische, economische, sociale experts)

- Algemeen ($M = 4.83$; $SD = 1.00$)

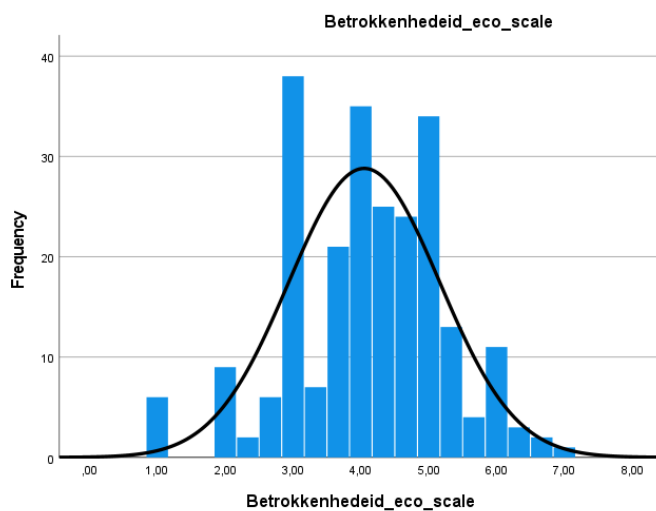
Figuur 6: Algemene steun experts (zelf opgestelde zes-item schaal)

- Medische experts ($M = 4.84$; $SD = 1.22$)

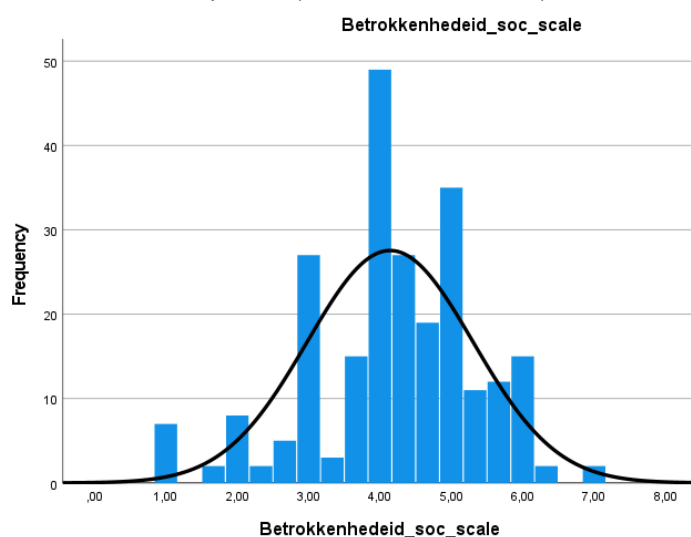
Figuur 7: Steun voor medische experts (COVID-19)

- Economische experts ($M = 4.05$; $SD = 1.11$)

Figuur 8: Steun voor economische experts (COVID-19)

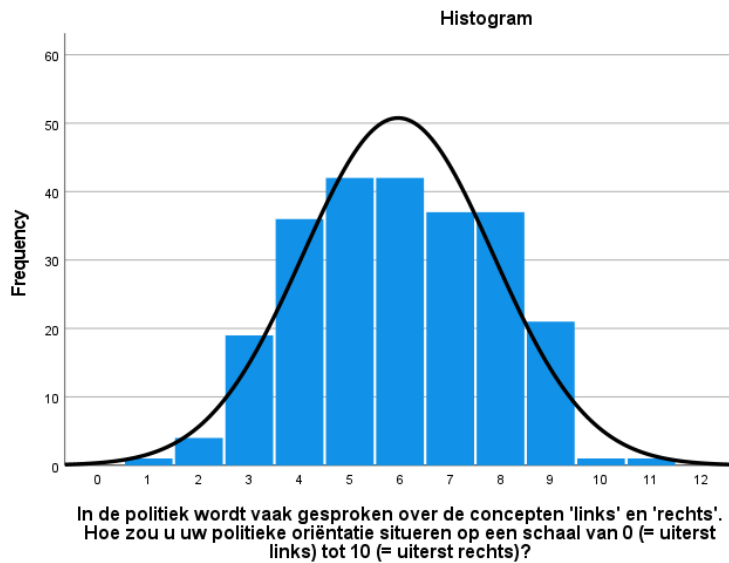
- Sociale experts ($M = 4.14$; $SD = 1.16$)

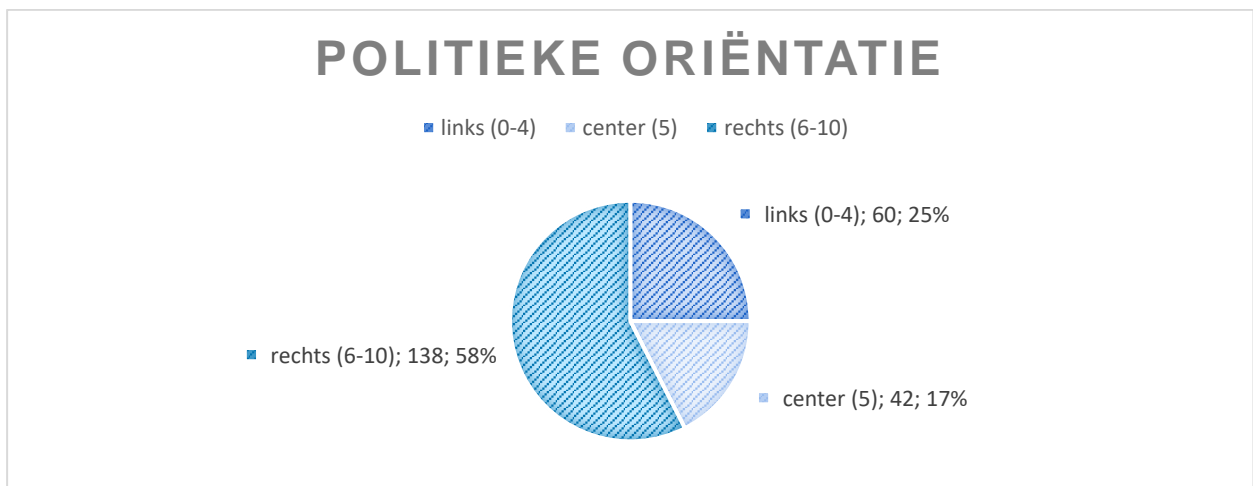
Figuur 9: Steun voor sociale experts (COVID-19)

Concluderend kan op basis van bovenstaande histogrammen gesteld worden dat, voor de zelfontwikkelde schaal, de steun tijdens de COVID-19 crisis gemiddeld het hoogst ligt voor de medische experts ($M = 4.84$), vervolgens de sociale experts ($M = 4.14$), en tot slot de economische experts ($M = 4.05$). De standaarddeviaties liggen voor alle drie de types experts hoger dan 1, wat relatief hoog is, en dus duidt op veel spreiding van de gegeven antwoorden rondom de gemiddelden.

(3) Politieke oriëntatie ($M = 5.96$ en $SD = 1.89$)

Figuur 10: Verdeling politieke oriëntatie (continue variabele)

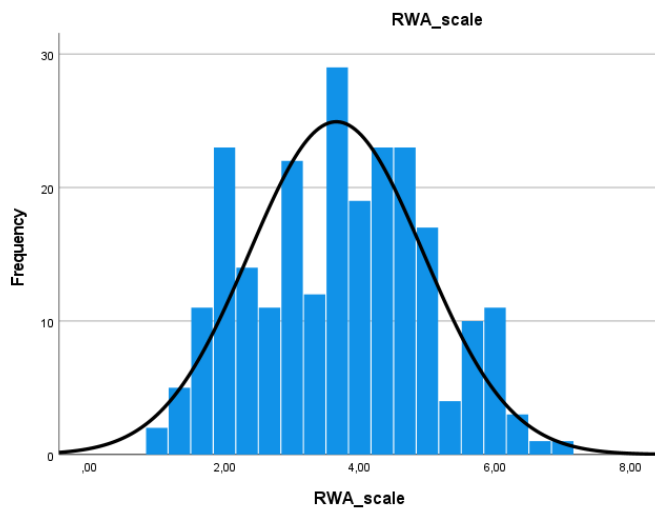

Figuur 11: Verdeling politieke oriëntatie (categorische variabele)

De twee bovenstaande grafieken hebben betrekking op de modererende variabele 'politieke oriëntatie' in dit onderzoek. Het gemiddelde ligt voor de continue variabele op 5.96 ($SD = 1.89$). De verdeling van respondenten over deze variabele wordt echter nog duidelijker wanneer de categorische variabele in een cirkeldiagram wordt gegoten. Uit figuur 11 kan geconcludeerd worden dat de grootste groep respondenten aangeven eerder rechtsgeoriënteerd te zijn (58%), een kleinere groep eerder linksgeoriënteerd te zijn (25%), en tot slot de kleinste groep centraalgeoriënteerd te zijn (17%).

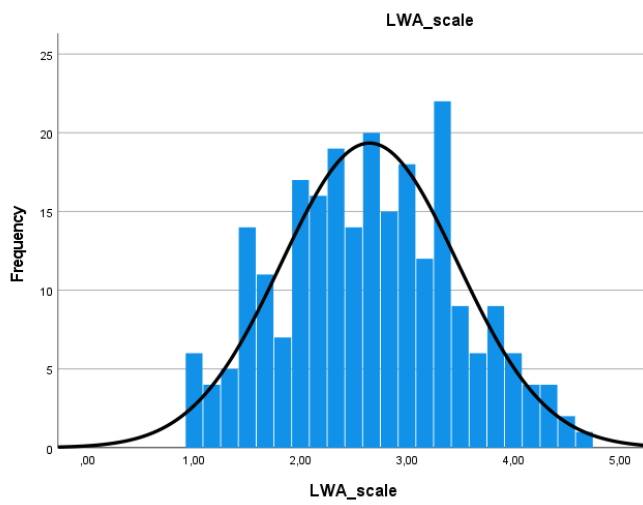
(4) Ideologische attitudes

- RWA ($M = 3.65$ en $SD = 1.29$)

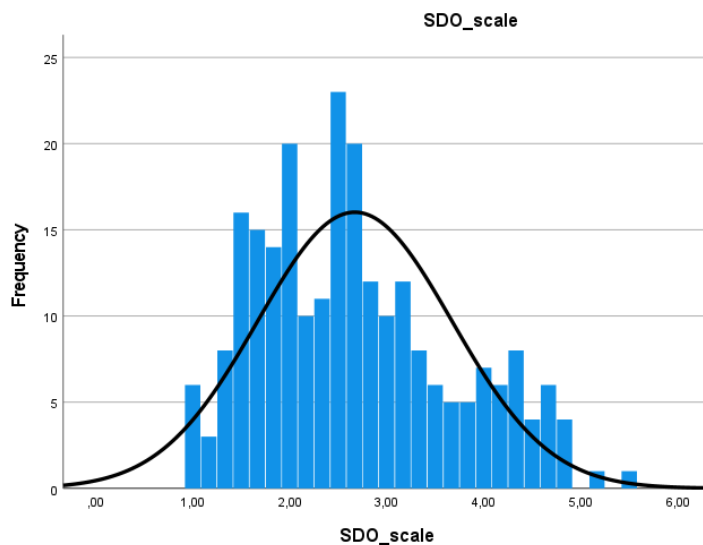
Figuur 12: Verdeling RWA

- LWA ($M = 2.65$ en $SD = 0.83$)

Figuur 13: Verdeling LWA

- SDO ($M = 2.67$ en $SD = 1.00$)

Figuur 14: Verdeling SDO

Bovenstaande cijfers en histogrammen tonen aan dat de respondenten gemiddeld eerder laag scoren op het vlak van LWA en SDO, met gemiddelde scores van respectievelijk 2.65 en 2.67 op een zeven-punten Likertschaal, tegenover de scores op RWA met een gemiddelde van 3.65.

4.2 Toetsen van hypothesen

In het tweede deel van deze resultatensectie worden de verschillende hypothesen getoetst, en dit aan de hand van variantieanalyses. Voor deze eerste hypothese gebeurt dit aan de hand van een *one-way ANOVA* analyse, voor de tweede en derde hypothese door middel van *repeated measures ANCOVA*.

4.2.1 Hypothese 1

Ten eerste wordt de bestaande literatuur getoetst, waarbij de opgestelde verwachting in hypothese 1 wordt uitgedrukt.

Hypothese 1: Steun voor *stealth democratie in het algemeen* is hoger onder rechtsgeoriënteerde burgers dan onder linksgeoriënteerde burgers.

Deze hypothese werd getest aan de hand van een *one-way ANOVA* analyse. Politieke oriëntatie (categorische variabele) werd in deze analyse opgenomen als onafhankelijke variabele, en steun voor stealth democratie (gemiddelde van de vier items van Hibbing en Theiss-Morse, 2002) als afhankelijke variabele. Uit de analyse blijkt dat de steun voor stealth democratie in het algemeen inderdaad afhankelijk is van de politieke oriëntatie, $F(2, 237) = 8.18$, $p < .001$, $p \eta^2 = .065$.

Uit de paarsgewijze vergelijkingen (zie tabel 2) blijkt dat de steun voor stealth democratie significant verschilt tussen linksgeoriënteerde burgers ($M = 2.99$; $SD = 1.05$) en rechtsgeoriënteerde burgers ($M = 3.64$; $SD = 1.07$), maar niet tussen centrumgeoriënteerde burgers ($M = 3.32$; $SD = 1.05$) en links- of

rechtsgeoriënteerde burgers. Hieruit kan dus geconcludeerd worden dat de bestaande literatuur ook in dit onderzoek geldt, en hypothese 1 hiermee wordt bevestigd.

(I)	(J)	$\Delta M (I-J)$	SE	p
Links	Centrum	-.33	.21	.126
Links	Rechts	-.65	.16	<.001***
Centrum	Rechts	-.33	.19	.083

*** $p < .001$

Tabel 2: Paarsgewijze vergelijkingen (hypothese 1)

4.2.2 Hypothese 2

Vervolgens wordt de tweede hypothese getoetst, en deze bestaat uit drie onderdelen.

Hypothese 2a: Steun voor *medische experts* tijdens de COVID-19 crisis is hoger onder linksgeoriënteerde burgers dan onder rechtsgeoriënteerde burgers.

Hypothese 2b: Steun voor *economische experts* tijdens de COVID-19 crisis is hoger onder rechtsgeoriënteerde burgers dan onder linksgeoriënteerde burgers.

Hypothese 2c: Steun voor *sociale experts* tijdens de COVID-19 crisis is hoger onder linksgeoriënteerde burgers dan onder rechtsgeoriënteerde burgers.

Deze hypothesen worden getoetst aan de hand van een *repeated measure ANCOVA*, met het type expert (algemeen, medische, economische, sociale experts) als *within-subject factor*, en politieke oriëntatie als covariaat. Voor de politieke oriëntatie wordt hier de continue variabele gebruikt.

Uit de resultaten van deze analyse blijkt dat er een significant hoofdeffect is van type experten, $F(3,237) = 11.44$, $p < .001$, $p \eta^2 = .126$, eveneens als een significante interactie tussen type expert en politieke oriëntatie, $F(3,237) = 4.80$, $p = .003$, $p \eta^2 = .057$.

Eerst werd het significante hoofdeffect van type expert verder onderzocht door middel van paarsgewijze vergelijkingen. Hieruit blijkt dat burgers significant meer steun (beide $p < .001$) hebben voor medische experts ($M = 4.84$; $SD = 1.22$) dan voor economische ($M = 4.05$; $SD = 1.11$) en sociale experts ($M = 4.14$; $SD = 1.16$). Het verschil tussen economische en sociale experts is echter niet significant ($p = .147$).

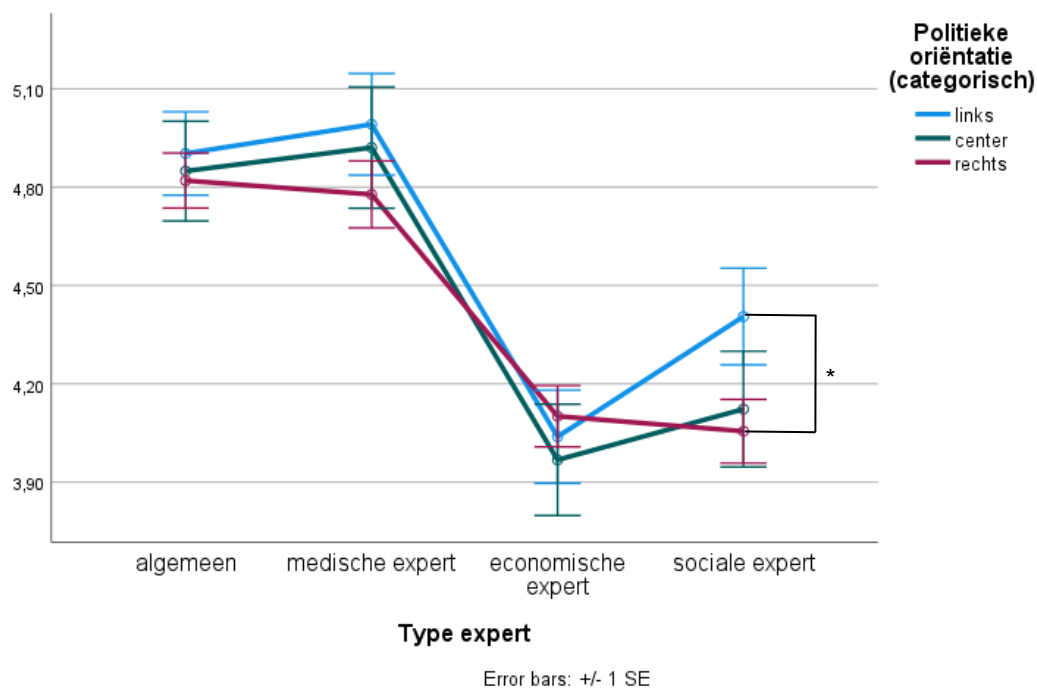
Om de significante interactie verder te onderzoeken werden er vervolgens eveneens paarsgewijze vergelijkingen uitgevoerd, waarbij voor politieke oriëntatie gebruik gemaakt van de categorische maat (voor een visualisatie van deze interactie, zie figuur 15). Uit de paarsgewijze vergelijkingen (zie tabel 3) blijkt dat er geen significant verschil is tussen links- en rechtsgeoriënteerde burgers in hun algemene steun voor experts ($p = .588$), hun steun voor medische experts ($p = .250$), en hun steun voor economische experts ($p = .713$) tijdens de COVID-19 crisis. Hypothesen 2a en 2b worden bijgevolg niet bevestigd.

Echter, er wordt wel een significant verschil gevonden tussen links- en rechtsgeoriënteerde burgers in hun steun voor sociale experts ($p = .049$) tijdens de COVID-19 crisis (zie tabel 3). Linksgeoriënteerde burgers hebben namelijk meer steun voor sociale experts tijdens de COVID-19 crisis dan rechtsgeoriënteerde burgers. Hypothese 2c wordt bijgevolg wel bevestigd.

(I)	(J)	$\Delta M (I-J)$	SE	p
Algemeen				
Links	Centrum	.05	.20	.787
Links	Rechts	.08	.15	.588
Centrum	Rechts	.03	.17	.867
Medische experts				
Links	Centrum	.07	.24	.769
Links	Rechts	.21	.19	.250
Centrum	Rechts	.14	.21	.500
Economische experts				
Links	Centrum	.07	.22	.750
Links	Rechts	-.06	.17	.713
Centrum	Rechts	-.13	.19	.493
Sociale experts				
Links	Centrum	.28	.23	.220
Links	Rechts	.35	.18	.049*
Centrum	Rechts	.07	.20	.738

* $p < .05$

Tabel 3: Paarsgewijze vergelijkingen (hypothese 2)

Figuur 15: Visualisatie interactie 'type expert' en 'politieke oriëntatie' (* $p < .05$)

4.2.3 Hypothese 3

Tot slot wordt ook de derde hypothese getoetst, en deze bestaat opnieuw uit drie onderdelen.

Hypothese 3a: Steun voor *medische experts* tijdens de COVID-19 crisis is hoger onder burgers met een lage RWA, een hoge LWA en een lage SDO.

Hypothese 3b: Steun voor *economische experts* tijdens de COVID-19 crisis is hoger onder burgers met een hoge RWA, een lage LWA en een hoge SDO.

Hypothese 3c: Steun voor *sociale experts* tijdens de COVID-19 crisis is hoger onder burgers met een lage RWA, een hoge LWA, en een lage SDO.

Deze hypothesen worden ook getoetst aan de hand van een *repeated measure ANCOVA*, met het type expert (algemeen, medische, economische, sociale experts) als *within-subject factor*, en ideologische attitudes (RWA, LWA, SDO) als covariaten.

Uit de analyse blijkt dat het hoofdeffect van het type expert significant is, $F(3,235) = 6.859$, $p < .001$, $p \eta^2 = .081$ (zie sectie 4.2.2 voor de interpretatie van dit hoofdeffect), eveneens als de interactie tussen het type expert en SDO, $F(3,235) = 8.943$, $p < .001$, $p \eta^2 = .102$. Interacties tussen het type expert en RWA ($p = .330$), en het type expert en LWA ($p = .254$) zijn niet significant.

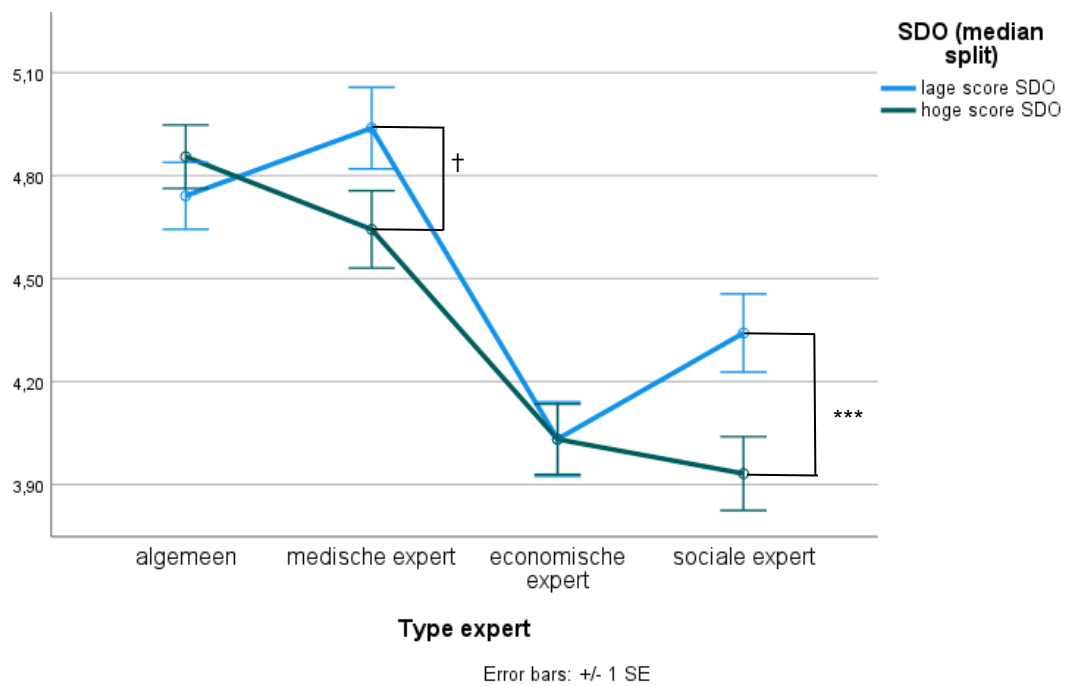
De significante interactie tussen het type expert en SDO wordt verder onderzocht aan de hand van paarsgewijze vergelijkingen. Voor SDO wordt in deze analyse gebruik gemaakt van een *Median Split*, die de groep van respondenten opsplijst in een groep die hoog en een groep die laag scoort op deze variabele. De visualisatie van dit effect kan gevonden worden in figuur 16. Uit de paarsgewijze vergelijkingen (zie tabel 4) blijkt dat er geen significant verschil is tussen respondenten die hoog en laag scoren op SDO in termen van hun algemene steun voor experts ($p = .397$), en hun steun voor economische experts ($p = .997$).

Echter, er wordt wel een (marginaal) significant verschil gevonden tussen hoog en laag scoorders op SDO en hun steun voor medische experts ($p = .073$), en sociale experts ($p = .009$). Zo wordt gevonden dat respondenten die laag scoren op SDO (marginaal) significant meer steun hebben voor medische en sociale experts dan respondenten die hoog scoren op SDO. Dus, hypothese 3b wordt niet bevestigd, hypothesen 3a en 3c worden gedeeltelijk bevestigd, namelijk enkel voor het voorspelde effect van SDO.

(I)	(J)	$\Delta M (I-J)$	SE	p
Algemeen				
Lage SDO	Hoge SDO	-.11	.13	.397
Medische experten				
Lage SDO	Hoge SDO	.30	.16	.073†
Economische experten				
Lage SDO	Hoge SDO	.00	.15	.997
Sociale experten				
Lage SDO	Hoge SDO	.41	.16	.009***

(*** $p < .001$, † $p < .10$)

Tabel 4: Paarsgewijze vergelijkingen (hypothese 3c)

Figuur 16: Visualisatie interactie 'type expert' en 'SDO' (***) $p < .001$; † $p < .10$)

5 Discussie

In de discussiesectie van dit onderzoek wordt in de eerste plaats een antwoord gegeven op de onderzoeksvraag. Daarna volgen de theoretische, methodologische, en praktische implicaties van deze studie, gevolgd door de beperkingen, en tot slot enkele aanbevelingen voor verder onderzoek.

5.1 Antwoord op onderzoeksvraag

Zoals in deel twee van dit onderzoek is aangegeven, wordt in deze studie een antwoord gezocht op de volgende onderzoeksvraag: *Wat is de impact van individuele verschillen tussen burgers (in termen van politieke oriëntatie en ideologische attitudes) op de steun voor verschillende types experts (medische, economische, en sociale experts) tijdens de COVID-19 crisis in België?* De opzet van dit onderzoek was er op gericht nieuwe inzichten te bekomen inzake het concept van stealth democratie. Hoewel het concept door verschillende auteurs wordt beschreven als een waardevol alternatief voor de representatieve democratie en er steun voor kan worden gevonden bij een brede groep burgers (Bengtsson & Mattila, 2009; Pilet et al., 2020; Elchardus & Smits, 2006), blijft de invulling van het concept tot op heden onvoldoende concreet (Bengtsson, 2012). Zo wordt onder andere opgeroepen tot verder onderzoek naar de rol individuele verschillen tussen burgers op de steun voor stealth democratie (Ackermann et al., 2019; Esteban & Stiers, 2021). Bovendien is het idee om meer beleidsinvloed te geven aan experts ook omstreden. Dit werd zeer zichtbaar tijdens de COVID-19 crisis, waar experts een ongekende betrokkenheid kenden bij het beleidsvormingsproces, maar de houdingen van burgers hierover ook onderling verschilden (Lavezzolo et al., 2011). Tijdens de COVID-19 crisis waren echter verschillende types experts betrokken bij het beleid, maar onderzoek naar stealth democratie beperkte zich voorlopig door experts steeds als één gezamenlijke actor te benaderen. Om na te gaan wat de rol is van individuele kenmerken van burgers op de steun voor verschillende types experts tijdens de COVID-19 crisis, werd een surveyonderzoek gedaan bij Belgische (Vlaamse) burgers. De verzamelde data werd vervolgens door middel van variantieanalyses onderzocht via SPSS.

De resultaten uit dit surveyonderzoek worden hieronder samengevat.

In de eerste plaats werd de bestaande literatuur getoetst, en ook dit onderzoek bevestigt dat in de algemene situatie, en dus niet tijdens de COVID-19 crisis, rechtsgeoriënteerde burgers stealth democratie meer steunen dan linksgeoriënteerde burgers. Hypothese 1 wordt bijgevolg bevestigd.

In de tweede plaats werd gekeken naar de steun voor verschillende types experts tijdens de COVID-19 crisis. Uit de resultaten van de analyses blijkt dat Vlaamse burgers een duidelijk hogere steun rapporteren voor medische experts dan voor economische of sociale experts. In hypothese 2 werd de rol van de politieke oriëntatie van burgers nagegaan op de steun voor elk type expert. Hoewel de literatuur aantoonde dat vooral rechtsgeoriënteerde burgers kritisch stonden tegenover de rol van medische experts tijdens de COVID-19 crisis (e.g. Bundi & Pattyn, 2022; Martinescu et al., 2022), worden in dit onderzoek geen statistisch significante verschillen gevonden tussen links- en rechtsgeoriënteerde burgers in hun steun voor medische experts. Hypothese 2a wordt bijgevolg niet bevestigd. Ook voor economische experts worden

geen statistisch significante verschillen gevonden, ondanks de voorspelling dat rechtsgeoriënteerde burgers de economische kant van de COVID-19 crisis meer zouden laten doorwegen dan linksgeoriënteerde burgers (Oana et al., 2021). Hypothese 2b wordt dus eveneens niet bevestigd. Enkel voor sociale experts wordt een statistisch significant verschil gevonden tussen links- en rechtsgeoriënteerde burgers, en wordt de vooropgestelde hypothese (H2c) bevestigd. Zo komt deze studie tot de vaststelling dat de steun voor sociale experts tijdens de COVID-19 crisis hoger is onder linksgeoriënteerde burgers dan onder rechtsgeoriënteerde burgers.

Naast het invloed van de politieke oriëntatie werd hetzelfde nagegaan voor de ideologische attitude van burgers (H3). Hierbij stonden de concepten *Right-Wing Authoritarianism* (RWA), *Left-Wing Authoritarianism* (LWA), en *Social Dominance Orientation* (SDO) centraal. Omdat RWA en SDO met anti-wetenschappelijke houdingen worden gelinkt, en LWA met een verhoogde COVID-19 bezorgdheid (Peng, 2022) zou ook hier een significant modererend effect kunnen verwacht worden op de relatie tussen het type expert en de steun voor stealth democratie. Betreffende RWA en LWA werden echter geen statistisch significante verschillen gevonden tussen hoe hoog en laag scoorders de verschillende types experts beoordelen. Voor SDO daarentegen toont dit onderzoek aan dat respondenten die laag scoren op SDO meer steun hebben voor medische (marginaal significant) en sociale experts dan respondenten die hoog scoren op SDO. Bijgevolg kan geconcludeerd worden dat Hypothese 2b niet bevestigd wordt, Hypotheses 3a en 3c, daarentegen, worden gedeeltelijk bevestigd.

Het antwoord op de onderzoeksvraag is dus niet eenduidig. Concluderend kan gesteld worden dat de steun voor experts tijdens de COVID-19 crisis afhankelijk is van het type expert, maar dat de impact van de individuele verschillen tussen burgers op de steun voor de verschillende types experts eerder als beperkt kan gezien worden.

5.2 Theoretische implicaties

Zoals bleek uit het eerste deel van dit onderzoek kent de literatuur over het concept stealth democratie nog veel mogelijkheden voor verder onderzoek. Dit onderzoek heeft hier op twee manieren aan bijgedragen.

Ten eerste bleef de literatuur tot nu toe beperkt tot de attitudes van burgers ten aanzien van stealth democratie, waarbij dit concept benaderd werd als een 'hypothetisch alternatief' voor de representatieve democratie. Naast het feit dat de burger zich niet exact kon voorstellen wat die stealth democratie inhield wanneer naar hun attitudes ertegenover gevraagd werd (Bengtsson, 2012), maakt de literatuur ook geen onderscheid tussen verschillende types experts. Deze lacunes werden in dit onderzoek aangepakt, en dit door te focussen op een zeer recente en relevante context, namelijk de COVID-19 crisis. In deze context kregen in het begin van de crisis enkel medische experts een grote rol binnen de besluitvorming. Tijdens de crisis evolueerde dit echter, met ook economische en sociale experts die na verloop van tijd hun intrede deden in verschillende adviesraden en in de media, regelmatig met onderling tegenstrijdige adviezen. Dit toont aan waarom in de COVID-19 crisis niet zomaar kan gesproken worden over de rol van 'de expert', en het relevant is een onderscheid te maken tussen de drie geïdentificeerde types (medische, economische en sociale) experts. Dit onderzoek toont aan dat burgers in verschillende mate steun hebben voor een

bepaald type expert. De betrokkenheid van elk type expert tijdens de COVID-19 crisis wordt met andere woorden niet door iedereen op dezelfde manier geëvalueerd.

Ten tweede verrijkt dit onderzoek specifiek het subdomein binnen literatuur inzake stealth democratie dat zich focust op de persoonlijke kenmerken van stealth democraten. De bestaande kennis beperkt zich tot enkele socio-demografische karakteristieken, de politieke interesse en politieke oriëntatie van burgers, en het Big Five model (e.g. Coffé & Michels, 2014; Bengtsson & Mattila, 2009; Webb, 2013). Onder andere Ackermann et al. (2019) en Esteban (2006) roepen op om de rol van autoritarisme als potentiële modererende variabelen te gaan onderzoeken voor dit thema. Deze studie ging op deze oproep in door het modererend effect na te gaan van RWA, LWA en SDO. De resultaten van deze studie tonen aan dat van deze drie variabelen enkel SDO een modererende impact heeft op de relatie tussen het type expert en de steun voor experten. Een mogelijke verklaring voor deze vaststelling kan teruggevonden worden in de bestaande literatuur. Zhai et al. (2022) vonden namelijk hoe SDO de houding van burgers ten aanzien van het overheidsbeleid en de overheidsprestaties tijdens de COVID-19-pandemie voorspelt. Zo voorspelt SDO de publieke steun voor een lockdown-beleid, terwijl RWA geen verklaring voor deze steun vormt (Zhai et al., 2022).

5.3 Methodologische implicaties

Dit onderzoek bevat naast theoretische implicaties ook een belangrijke methodologische implicatie, en werpt meer bepaald een kritische blik op de vaak gebruikte vier-item schaal van Hibbing & Theiss-Morse (2002) in de literatuur over stealth democratie. Deze studie meet, zoals in de methodologie uiteengezet, de algemene steun voor stealth democratie op twee manieren. Ten eerste gebeurt dit door middel van de vier-item schaal van Hibbing & Theiss-Morse (2002), en ten tweede via een eigen opgestelde zes-item schaal. Deze werden in de vragenlijst vlak na elkaar bevraagd, en dit vooraleer de COVID-19 crisis als context werd geïntroduceerd aan de respondent.

Omdat beide vragen peilen naar de houding van burgers tegenover een grotere rol van experten in het beleidsproces, zou verwacht worden dat deze vragen onderling correleren. Echter, er wordt een relatief lage correlatie vastgesteld ($r = .29$). De zelfopgestelde zes-item schaal en de bestaande vier-item schaal (Hibbing & Theiss-Morse, 2002) meten met andere woorden niet (exact) hetzelfde. Dit heeft in de eerste plaats implicaties voor dit onderzoek. Wanneer namelijk een *one-way ANOVA* wordt uitgevoerd met de zelf opgestelde zes-item schaal, in plaats van de bestaande vier-item schaal (Hibbing & Theiss-Morse, 2002) zoals in hypothese 1 het geval is, wordt helemaal geen statistisch significant verschil gevonden in hoe links- en rechtsgeoriënteerde burgers zich verhouden tegenover de rol van experten in het beleidsproces ($p = .863$). De tabel met paarsgewijze vergelijkingen die dit aantoont kan in bijlage 1.2 teruggevonden worden.

Dit heeft echter ook implicaties voor de bestaande literatuur die telkens aangeeft hoe politieke oriëntatie een belangrijke voorspeller is voor stealth-democratische attitudes (e.g. Bengtsson & Matilla, 2009; Hibbing & Theiss-Morse, 2002). Om dit dieper te gaan analyseren, wordt nagegaan wat het effect is van politieke oriëntatie op elk van de vier items uit de bestaande vier-item schaal (Hibbing & Theiss-Morse, 2002). Voor het item dat betrekking heeft op de rol van experten ("*Onze regering zou beter functioneren als beslissingen*

werden overgelaten aan niet-gekozen onafhankelijke experts in plaats van aan politici of het volk.”) werden geen statistisch significante verschillen gevonden in hoe links- en rechtsgeoriënteerde burgers het item scoren ($p = .967$). Voor de andere drie items (*“Verkozen politici zouden het land meer helpen als ze zouden stoppen met praten en gewoon actie ondernemen bij belangrijke problemen.”*; *“Wat mensen "compromis" noemen in de politiek is eigenlijk gewoon het verkopen van je principes.”*; *“Onze regering zou beter functioneren als beslissingen werden overgelaten aan succesvolle zakenmensen.”*) daarentegen wel ($p = .003$; $p = .005$, $p < .001$). Deze verbanden werden gevisualiseerd en kunnen teruggevonden worden in bijlage 1.2. Hieruit blijkt dat er duidelijke vraagtekens kunnen gesteld worden bij de bestaande literatuur, waarbij politieke oriëntatie telkens als een belangrijke voorspeller van stealth democratische houdingen naar voren wordt geschoven. De variabele ‘politieke oriëntatie’ voorspelt dan misschien wel enkele van de items, maar het item dat specifiek betrekking heeft op de rol van experts, en met name voor dit onderzoek relevant is, niet. Tot slot kan logischerwijze ook worden vastgesteld dat het item inzake de rol van experts uit de bestaande vier-item schaal (Hibbing & Theiss-Morse, 2002) het sterkst correleert met de zelf opgestelde schaal ($r = .45$) in vergelijking met de andere drie items ($r = .15$; $r = .04$; $r = .18$).

Deze vaststelling brengt methodologische implicaties met zich mee, zowel voor dit onderzoek, als voor de ruimere literatuur. Zo kan voor dit onderzoek geconcludeerd worden dat de bestaande vier-item schaal voor stealth democratie niet hetzelfde meet als de zelf opgestelde zes-item schaal voor de algemene steun voor experts, en er een duidelijk verschil is in de invloed van de variabele politieke oriëntatie op beide schalen. Voor de ruimere literatuur kan geconcludeerd worden dat voorzichtig dient omgesprongen te worden met de schaal van Hibbing & Theiss-Morse (2002), met name wanneer de steun voor experts centraal staat in het onderzoek.

5.4 Praktische implicaties

Naast theoretische en methodologische implicaties, biedt dit onderzoek ook waardevolle inzichten aan beleidsmakers over de manier waarop experts betrokken kunnen worden in hun beleidsvoering. Er wordt hierbij een onderscheid gemaakt tussen de praktische implicaties van de gerapporteerde analyses, en enkele additionele analyses die hier voor exploratieve doeleinden besproken worden.

Ten eerste zijn er de praktische implicaties die voortvloeien uit bovenstaande gerapporteerde analyses. Concrete beleidsaanbevelingen kunnen moeilijk gedaan worden aangezien dit onderzoek vooral terugblik op een bepaalde periode, namelijk de COVID-19 crisis. Echter, uit de crisis kunnen wel lessen getrokken worden om op gelijkaardige toekomstige crisissen te anticiperen. Twee lessen worden hier besproken. Ten eerste blijkt uit de attitudes van burgers ten aanzien van de betrokkenheid van experts tijdens de COVID-19 crisis dat de gemiddelde scores van respondenten voor elk van de drie types experts gemiddeld hoger liggen dan vier (op een zeven-punten Likertschaal). Hieruit kan geconcludeerd worden dat de respondenten van dit onderzoek een multidisciplinaire aanpak van deze crisis belangrijk vinden. Beleidsmakers dienen met andere woorden een breed scala aan experts te raadplegen omdat hier onder burgers draagvlak voor is. Ten tweede toont dit onderzoek aan dat de politieke oriëntatie en ideologische attitudes van burgers tijdens de COVID-19 crisis slechts een beperkt significante rol spelen. Politieke partijen kunnen met andere woorden in een gelijkaardige crisissituatie opteren voor een grotere rol voor experts zonder te vrezen voor

electoraal verlies bij hun achterban. Enkel wat betreft de steun voor sociale experts dienen beleidsmakers rekening te houden met het verschil naargelang de politieke oriëntatie en ideologische attitudes van burgers. Dit kan beleidsmakers helpen bij het ontwikkelen van effectieve beleidscommunicatie. Ten aanzien van linksgeoriënteerde burgers en burgers die laag scoren op SDO wordt dan ook aangeraden de adviezen van sociale experts meer te benadrukken. Aangezien deze meer aansluiten bij de opvattingen van deze burgers, zal dit bijgevolg een positieve invloed hebben op de steun voor de beleidsmaatregelen onder deze burgers.

Ten tweede worden in dit onderdeel enkele additionele analyses uiteengezet die niet betrokken werden in bovenstaande gerapporteerde analyses, maar wel een praktische relevantie kennen. Zo brachten verschillende vragen uit de survey, die vervolgens niet meer bijdroegen tot de essentie van dit onderzoek, enkele interessante inzichten inzake de COVID-19 crisis in kaart. De algemene tevredenheid van de respondenten over de aanpak van de overheid inzake de COVID-19 crisis kent een gemiddelde van 4.37 (op een zeven-punten Likertschaal), wat als relatief positief kan gezien worden. Dezelfde vaststelling kan doorgetrokken worden naar de tevredenheid van de respondenten inzake de mate waarin de overheid de verschillende types experts betrokken heeft tijdens de COVID-19 crisis. Voor de medische experts is een gemiddelde van 5.32 gevonden, voor economische experts 4.11 en voor sociale experts 3.54. Deze additionele analyses tonen beleidsmakers aan dat de aanpak van de COVID-19 crisis in dit onderzoek relatief positief geëvalueerd wordt, en dat een rol voor verschillende types experts algemeen als belangrijk wordt beschouwd.

5.5 Beperkingen onderzoek

Tijdens het voeren van dit onderzoek kwamen enkele methodologische beperkingen naar voren die vanuit een kwaliteitsinzicht hier besproken worden, en in toekomstig onderzoek in acht genomen kunnen worden.

In de eerste plaats is de steekproef niet representatief voor de gehele populatie, zijnde de Belgische bevolking. Omdat de steekproef niet volledig in lijn ligt met de bevolkingsverhoudingen (zo is er bijvoorbeeld een sterke oververtegenwoordiging van jongeren en hoogopgeleiden), en er via een online survey non-respons kan optreden, kunnen de bevindingen dus moeilijk gegeneraliseerd worden naar de populatie. Daarnaast kunnen de resultaten ook niet veralgemeend worden naar andere landen. De Belgische aanpak van de COVID-19 crisis is uniek, net zoals dat in andere landen het geval was.

Ten tweede zijn de bevindingen niet alleen plaatsgebonden, maar eveneens tijdgebonden. Het moment waarop dit onderzoek plaatsvond, heeft namelijk gevolgen voor de resultaten. De COVID-19 crisis wordt hier als één periode meegenomen in de analyses. Echter, tussen maart 2020 en maart 2023 kunnen verschillende periodes met wisselende besmettingscijfers, beperkende maatregelen en motivatie van burgers onderscheiden worden. Deze periodes strekken zich uit over drie jaar, en doordat respondenten worden gevraagd om terug te blikken in de tijd, kan dit leiden tot *recall bias* ('herinneringsbias'). Deze survey error wordt veroorzaakt door afwijkingen in de nauwkeurigheid of volledigheid van de herinneringen die respondenten ophalen met betrekking tot gebeurtenissen, en houdingen ten aanzien van die gebeurtenissen, uit het verleden (Last, 2001).

Ten derde werden de items om de steun van respondenten ten aanzien van de betrokkenheid van de verschillende types experts tijdens de COVID-19 crisis niet gerandomiseerd. Eerst werd de steun van respondenten voor medische experts bevestigd, vervolgens voor economische experts, en tot slot sociale experts. Dit kan *carry-over* effecten ('volgorde-effecten') veroorzaken waarbij de blootstelling van een respondent aan de vorige conditie en/of de set van vragen, de antwoorden op de volgende zou kunnen beïnvloeden (De Pelsmacker & Van Kenhove, 2019). Dit kan bijgevolg de interne validiteit van dit onderzoek schaden.

Tot slot werden achtergrondvariabelen, zoals gender, leeftijd, opleidingsniveau, etc. niet opgenomen als controlevariabelen in het onderzoeksmodel en dus ook niet in de verdere analyses. Dit ondanks dat onderzoek al heeft aangetoond dat deze variabelen van invloed zijn op de steun voor stealth democratie (e.g. Webb, 2013; Coffé & Michels, 2014; Bengtsson & Matilla, 2013).

5.6 Aanbevelingen voor verder onderzoek

In dit laatste onderdeel van de discussie worden vijf aanbevelingen voor verder onderzoek aangeleverd. Naast vier inhoudelijke pistes voor toekomstig onderzoek, is er ook een vijfde methodologische aanbeveling.

Ten eerste zou toekomstig onderzoek zich kunnen buigen over de impact van de crisissituatie op deze resultaten. Uit dit onderzoek blijkt namelijk dat de rol van politieke oriëntatie eerder als beperkt kan gezien worden. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat de COVID-19 crisis een crisissituatie is, en daarmee verschilt met de reguliere situatie en/of een andere crisissituatie. De maatschappelijke chaos en onzekerheid kunnen politieke oriëntatie en tegenstelling mogelijk overstijgen, waardoor resultaten voor andere contexten mogelijk verschillen. Toekomstig onderzoek kan zich richten op verschillende beleidscontexten en beleidstopic. Aangezien ook het verloop en de aanpak van de COVID-19 crisis verschilt per land, zou een vergelijkend onderzoek met andere landen interessante inzichten kunnen opleveren.

Een tweede, daarop verder bouwende aanbeveling, is om – naast burgers - ook de attitudes van politici en experts te betrekken in verder onderzoek. Dit onderzoek biedt inzicht in de beoordeling die burgers toeschrijven aan verschillende types experts tijdens de COVID-19 crisis. Echter, ook politici en experts zijn centrale actoren in deze context, en in het onderzoeksdomein van stealth democratie in het algemeen. Hun attitude ten aanzien van stealth democratie blijft tot nu toe onderbelicht. Voor verder onderzoek binnen dit domein wordt dan ook aangeraden om een multi-actor perspectief toe te passen.

Ten derde kan ook verder gekeken worden dan de attitudes van burgers ten aanzien van het advies van experts. Dit onderzoek, net als het bestaand politiek en sociaal onderzoek, richt zich tot de houdingen van burgers ten aanzien van bijvoorbeeld de betrokkenheid van verschillende types experts tijdens de COVID-19 crisis. Inzake de rol van experts kan echter ook verder gekeken worden dan de attitudes, en kan ook gekeken worden naar het effectieve gebruik en de effecten van het advies van experts. Zo zou toekomstig

onderzoek kunnen nagaan of de adviezen van verschillende types experts op een andere manier bij het beleid betrokken worden, en andere effecten tot stand brengt.

Ten vierde zou toekomstig onderzoek dieper kunnen ingaan op de rol van de media, de manier waarop zij een (beleidsgerichte) invloed hebben door bepaalde experts wel of geen stem te geven, en hoe burgers dit ervaren. Easton et al. (2022) geeft in haar onderzoek naar de COVID-19 communicatie aan hoe wetenschappers van de Universiteit Antwerpen in 2020 de coronaberichtgeving van de belangrijkste televisienieuwszenders in Vlaanderen (VRT en VTM) bekritiseerden omdat deze vooral de stem van de regering en de medische experts vertegenwoordigden (Walgrave & Kuypers, 2021). Dit zou mogelijks een invloed kunnen hebben op de manier waarop burgers de aanpak van de overheid en de rol van medische experts tijdens de COVID-19 crisis beoordelen. De media spelen ook nog op een andere manier een rol. Zo kunnen experts via verschillende kanalen hun adviezen verspreiden, en zijn er naast de formele kanalen (regering, parlement), ook de informele kanalen (opinieartikels in kranten, sociale media). Huidig onderzoek beperkt zich tot die formele kanalen (adviesgroepen), maar een piste voor verder onderzoek vormen ook die alternatieve kanalen.

Naast de vier inhoudelijke aanbevelingen, is er tot slot nog een methodologische aanbeveling. Het bestaande onderzoek op het vlak van stealth democratie wordt voornamelijk door kwantitatief onderzoek gekenmerkt. Echter, een waardevolle aanvulling voor toekomstig onderzoek zou zijn om ook door middel van kwalitatief onderzoek nieuwe inzichten te bekomen. Zo kan dieper ingegaan worden op wat die 'invloed' van bepaalde types experts nu exact wel en niet betekent voor burgers.

6 Conclusie

In het laatste onderdeel van dit onderzoek wordt een conclusie geformuleerd. Deze studie draagt bij aan het studiedomein inzake stealth democratie, en doet dit door volgende onderzoeksvraag te beantwoorden: *‘Wat is de impact van individuele verschillen tussen burgers op de steun voor verschillende types experts tijdens de COVID-19 crisis in België?’* Om deze onderzoeksvraag te beantwoorden, werd data verzameld door middel van een enquête-onderzoek bij Vlaamse burgers. Vervolgens werd de data aan de hand van variantieanalyses in SPSS geanalyseerd, om op basis daarvan tot enkele interessante vaststellingen te komen.

Ten eerste bevestigt dit onderzoek de bestaande literatuur door aan te tonen dat de steun voor stealth democratie in het algemeen hoger is onder rechtsgeoriënteerde burgers dan onder linksgeoriënteerde burgers. Ten tweede richt dit onderzoek zich tot de COVID-19 crisis in de Belgische context, en wordt een onderscheid gemaakt tussen medische, economische en sociale experts. Voor elk type expert wordt nagegaan hoe de politieke oriëntatie en ideologische attitudes van burgers de steun voor experts beïnvloeden. Deze studie vindt inzake de politieke oriëntatie geen statistisch significante verschillen tussen links- en rechtsgeoriënteerde burgers in hun steun voor medische en economische experts. Enkel voor sociale experts wordt een statistisch significant verschil gevonden. Deze studie toont namelijk aan hoe de steun voor sociale experts tijdens de COVID-19 crisis hoger is onder linksgeoriënteerde burgers dan onder rechtsgeoriënteerde burgers. Voor de ideologische attitudes van burgers staan de concepten *Right-Wing Authoritarianism* (RWA), *Left-Wing Authoritarianism* (LWA), en *Social Dominance Orientation* (SDO) centraal. Betreffende RWA en LWA worden geen statistisch significante verschillen gevonden tussen hoe hoog en laag scoorders de verschillende types experts beoordelen. Voor SDO daarentegen stelt dit onderzoek vast dat respondenten die laag scoren op SDO meer steun hebben voor medische (marginaal significant verschil) en sociale experts dan respondenten die hoog scoren op SDO.

Concluderend kan gesteld worden dat dit onderzoek aantoont hoe de steun voor experts tijdens de COVID-19 crisis afhankelijk is van het type expert, maar ook hoe de impact van de individuele verschillen tussen burgers op de steun voor de verschillende types experts eerder als beperkt kan gezien worden. Met deze vaststelling verrijkt dit onderzoek de literatuur inzake stealth democratie door de case van de COVID-19 crisis, waar experts een uitzonderlijke beleidsinvloed kenden, te onderzoeken. Een bijdrage aan de literatuur is met name de vaststelling dat het van belang is ‘experts’ meer specifiek te gaan bekijken, en een onderscheid te maken tussen verschillende types experts. Door de concepten RWA, LWA en SDO te betrekken, wordt de tot nu toe beperkte wetenschappelijke kennis inzake de persoonlijkheid van stealth democraten uitgebreid. Ook beleidsmakers kunnen bovenstaande inzichten toepassen, meer bepaald in hun beleid gericht op de aanpak van toekomstige crisissen en de manier waarop experts hierbij op een legitieme wijze betrokken kunnen worden bij beleidsbeslissingen.

Bibliografie

- Ackermann, M., Ackermann, K., & Freitag, M. (2019). The personality of stealth democrats: how traits shape attitudes towards expert-based governments. *West European Politics*, 42(3), 573–592. <https://doi.org/10.1080/01402382.2018.1530494>
- Allcott, H., Boxell, L., Conway, J., Gentzkow, M., Thaler, M., & Yang, D. (2020). Polarization and public health: Partisan differences in social distancing during the COVID-19 pandemic. *Journal of Public Economics*, 191. <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2020.104254>
- Altemeyer, B. (1981). *Right-Wing Authoritarianism*. Winnipeg: University of Manitoba Press.
- Altemeyer, B. (1998). The Other “Authoritarian Personality”. In *Advances in Experimental Social Psychology*, 30, 47–92. Elsevier BV. [https://doi.org/10.1016/s0065-2601\(08\)60382-2](https://doi.org/10.1016/s0065-2601(08)60382-2)
- Arian, A., & Shamir, M. (1983). The primarily political functions of the left-right continuum. *Comparative Politics*, 15(2), 139–158. <https://doi.org/10.2307/421673>
- Belgium.be (2022, 20 december). *Wetenschappelijke groepen*. Naar een gezond België. <https://www.gezondbelgie.be/nl/blikvanger-gezondheidszorg/covid-19/organisatie/overlegorganen-en-crisiscellen/wetenschappelijke-groepen>
- Bengtsson, Å. (2012). Citizens' perceptions of political processes : A critical evaluation of consistency and survey items. *Revista Internacional De Sociologia*, 70(2), 45-64. <https://doi.org/10.3989/ris.2012.01.29>
- Bengtsson, Å., & Christensen, H. (2016). Ideals and actions: Do citizens' patterns of political participation correspond to their conceptions of democracy? *Government and Opposition*, 51(2), 234–260. <http://doi.org/10.1017/gov.2014.29>
- Bengtsson, Å., & Mattila, V. M. (2009). Direct democracy and its critics: Support for direct democracy and “stealth” democracy in Finland. *West European Politics*, 32(5), 1031-1048. <https://doi.org/10.1080/01402380903065256>
- Bertsou, E. (2022). Bring in the experts? Citizen preferences for independent experts in political decision-making processes. *European Journal of Political Research*, 61, 255-267. <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12448>
- Boschele M. (2020). COVID-19 science policy, experts, and publics: Why epistemic democracy matters in ecological crises. *Omicron : A Journal of Integrative Biology*, 24(8), 479–482. <https://doi.org/10.1089/omi.2020.0083>

- Brems, P. (2022, 25 maart). Strengere maatregelen zijn zoveelste mokerslag voor onze motivatie... En dat was volgens psychologen te vermijden. *vrtnws.be* <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2021/03/24/motivatiede-stille-motor-van-de-pandemie/>
- Bundi, P., & Pattyn, V. (2022). Trust, but verify? Understanding citizen attitudes toward evidence-informed policy making. *Public Administration*. <https://doi.org/10.1111/padm.12852>
- Butler, J. (2000). Personality and emotional correlates of right-wing authoritarianism. *Social Behavior and Personality: An international journal*, 28(1), 1-14. <https://doi.org/10.2224/sbp.2000.28.1.1>
- Chiru, M., & Enyedi, Z. (2021). Who wants technocrats? A comparative study of citizen attitudes in nine young and consolidated democracies. *The British Journal of Politics and International Relations*, 24(1), 95-112. <https://doi.org/10.31235/osf.io/k8rsz>
- Coffé, H., & Michels, A. (2014). Education and support for representative, direct and stealth democratie. *Electoral Studies*, 35, 1-11. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2014.03.006>
- Coffé, H., & van Dijk, H. (2011). Meer of minder directe democratie? – De houding van de burgers tegenover verschillende politieke besluitvormingsprocessen. *Mens & Maatschappij*, 86(2), 203-226. <https://doi.org/10.5117/MEM2011.2.DIJK>
- Coughlin, R. M., & Lockhart, C. (1998). Grid-group theory and political ideology a consideration of their relative strengths and weaknesses for explaining the structure of mass belief systems. *Journal of Theoretical Politics*, 10(1), 33–58. <https://doi.org/10.1177/0951692898010001002>
- Costello, T. H., Bowes, S. M., Stevens, S. T., Waldman, I. D., Tasimi, A., & Lilienfeld, S. O. (2022). Clarifying the structure and nature of left-wing authoritarianism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 122(1), 135–170. <https://doi.org/10.1037/pspp0000341>
- Costello, T. H., & Patrick, C. J. (2022). Development and initial validation of two brief measures of left-wing authoritarianism: A machine learning approach. *Journal of personality assessment*, 105(2), 187-202. <https://doi.org/10.1080/00223891.2022.2081809>
- De Pelsmacker, P., & Van Kenhove, P. (2019). *Marktonderzoek : methoden en toepassingen*. 5e Amsterdam: Pearson Benelux.
- de Preter, J. (2021, 2 februari). Onderwijsexpert Wouter Duyck (UGent): ‘Scholen sluiten kost ook levens’. *Knack*. <https://www.knack.be/nieuws/belgie/onderwijs/onderwijsexpert-wouter-duyck-ugent-scholen-sluiten-kost-ook-levens/>
- Depauw, H., Van Hiel, A., & Dierckx, K. (2022). The relationship between right-wing ideological attitudes and aggression in everyday life. *Personality and individual differences*, 186. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2021.111333>

- Dickey-Chasins, R., Romm, K. F., Vyas, A. N., McDonnell, K., Wang, Y., Ma, Y., & Berg, C. J. (2022). Social distancing and related factors during the COVID-19 pandemic in relation to COVID-19 symptoms and diagnosis and mental health. *Journal of public health, 30*(10), 2339–2349. <https://doi.org/10.1007/s10389-022-01722-2>
- Duckitt, J., Bizumic, B., Krauss, S. W., & Heled, E. (2010). A tripartite approach to Right-Wing Authoritarianism: The Authoritarianism-Conservatism-Traditionalism model. *Political Psychology, 31*(5), 685–715. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9221.2010.00781.x>
- Easton, M., De Paepe, J., Evans, P., Head, B. W., & Yarnold, J. (2022). Embedding expertise for policy responses to COVID-19 : comparing decision-making structures in two federal democracies. *Public Organization Review, 22*(2), 309–326. <https://doi.org/10.1007/s11115-022-00629-6>
- Elchardus, M., & Smits, W. (2002). *Anatomie en oorzaken van het wantrouwen*. Brussel: VUB press.
- Esteban, I. and Stiers, D. (2021). Same Problems, Different Solutions: stealth democracy and the vote for a populist Party. *Scandinavian Political Studies., 44*(3), 245-267. <https://doi.org/10.1111/1467-9477.12196>
- European Parliament. (2021). *Eurobarometer Survey 94.2 of the European Parliament: A glimpse of certainty in uncertain times*. <https://www.europarl.europa.eu/at-your-service/files/be-heard/eurobarometer/2020/parlemeter-2020/en-report.pdf>
- Font, J., Wojcieszak, M., & Navarro, C. J. (2015). Participation, representation and expertise: Citizen preferences for political decision-making processes. *Political Studies, 63*, 153-172. <https://doi.org/10.1111/1467-9248.12191>
- Friedman, H. S. & Schustack, M. W. (2016). *Personality : Classic theories and modern research* (6th edition). Pearson.
- Gualda, E., Krouwel, A., Palacios-Gálvez, M., Morales-Marente, E., Rodríguez-Pascual, I., & García-Navarro, E. B. (2021). Social Distancing and COVID-19: Factors associated with compliance with social distancing norms in Spain. *Frontiers in psychology, 12*. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.727225>
- Hibbing, J.R., & Theiss-Morse, E. (2002). *Stealth democracy: Americans' beliefs about how government should work*. Cambridge University Press.
- Ijabs, I. (2014). Ideology and Quality of Life. In: Michalos, A.C. (eds) *Encyclopedia of Quality of Life and Well-Being Research*. Dordrecht: Springer Netherlands. https://doi.org/10.1007/978-94-007-0753-5_1368
- Last, J. (2001). *A dictionary of epidemiology (fourth edition)*. New York: Oxford University Press.

- Knuckey, J., & Hassan, K. (2020). Authoritarianism and support for Trump in the 2016 presidential election. *The Social Science Journal*, 59(1), 47 - 60. <https://doi.org/10.1016/j.soscij.2019.06.008>
- Lavezzolo, S., Ramiro, L., & Fernández-Vázquez, P. (2022). Technocratic attitudes in COVID-19 times: Change and preference over types of experts. *European journal of political research*, 61(4), 1123–1142. <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12491>
- Lesschaeve, C. (2017). The predictive power of the left-right self-placement scale for the policy positions of voters and parties. *West European Politics*, 40(2), 357-377. <https://doi.org/10.1080/01402382.2016.1229088>
- Manson, J.H. (2020). Right-wing authoritarianism, Left-wing authoritarianism, and pandemic-mitigation authoritarianism. *Personality and Individual Differences*, 167. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110251>
- Martinescu, E., Dores Cruz, T.D., Etienne, T.W., & Krouwel, A. (2022). How political orientation, economic precarity, and participant demographics impact compliance with COVID-19 prevention measures in a Dutch representative sample. *Acta Politica*, 58(2), 337-358. <https://doi.org/10.1057/s41269-022-00246-7>
- McAdams, D.P. (1995). What do we know when we know a person? *Journal of Personality*, 63(3), 365-396. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1995.tb00500.x>
- McCrae, R. R., & Costa Jr, P. T. (1997). Personality trait structure as a human universal. *American psychologist*, 52(5), 509-516. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.52.5.509>
- Neblo, M.A., Esterling, K.M., Kennedy, R.P., Lazer, D.M. & Sokhey, A.E. (2010). “Who Wants To Deliberate—And Why?”. In *American Political Science Review*, 104 (3), 566-583. New York: Cambridge University Press.
- Oana, I., Pellegata, A., & Wang, C. (2021). A cure worse than the disease? Exploring the health-economy trade-off during COVID-19. *West European Politics*, 44(5-6), 1232-1257. <https://doi.org/10.1080/01402382.2021.1933310>
- Onraet, E., Van Hiel, A., Valcke, B., & Van Assche, J. (2021). Reactions towards asylum seekers in the Netherlands: associations with right-wing ideological attitudes, threat and perceptions of asylum seekers as legitimate and economic. *Journal of Refugee Studies*, 34(2), 1695–1712. <https://doi.org/10.1093/jrs/fez103>
- Paelinck, G. (2022, 13 januari). Academici pleiten in manifest voor duurzaam pandemiebeleid: "Afstappen van idee dat er geen alternatief was of is". [vrtnws.be https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2022/01/13/wintermanifest/](https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2022/01/13/wintermanifest/)

- Peng, Y. (2020) Politics of COVID-19 vaccine mandates: Left/right-wing authoritarianism, social dominance orientation, and libertarianism. *Personality and Individual Differences*, 194. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2022.111661>
- Perry, R., & Sibley, C. G. (2012). Big-Five personality prospectively predicts social dominance orientation and right-wing authoritarianism. *Personality and Individual Differences*, 52(1), 3–8. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2011.08.009>
- Pilet, J., Talukder, D., Sanhueza, M.J., & Rangoni, S. (2020). Do Citizens Perceive Elected Politicians, Experten and Citizens as Alternative or Complementary Policy-Makers? A Study of Belgian Citizens. *Frontiers in Political Science*. <https://doi.org/10.3389/fpos.2020.567297>
- Pilet, J.-B., Vittori, D., Rojon, S., & Paulis, E. (2023). Who do Europeans want to govern? Exploring the multiple dimensions of citizens' preferences for political actors in nine European countries. *Party Politics*. <https://doi.org/10.1177/13540688231153932>
- Pratto, F., Sidanius, J., Stallworth, L.M., & Malle, B.F. (1994). Social dominance orientation: A personality variable predicting social and political attitudes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67(4), 741-763. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.67.4.741>
- Torfs, M., Verstraete, J. (2020, 13 maart). Een federaal rampenplan voor corona, wat betekent dat precies? [vrtnws.be](https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/03/11/federaal-rampenplan/). <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/03/11/federaal-rampenplan/>
- Van Thiel, S. (2015). *Bestuurskundig onderzoek: een methodologische inleiding*. 3e herziene druk Bussum: Coutinho.
- Vasilopoulos, P. and R. Lachat. (2018). Authoritarianism and political choice in France, *Acta Politica*, 53(4), 612-634. <https://doi.org/10.1057/s41269-017-0066-9>
- Verstraete, K. (2020, 27 augustus). 40-tal specialisten en economen kraken Belgisch coronabeleid. *De Tijd*. <https://www.tijd.be/politiek-economie/belgie/algemeen/40-tal-specialisten-en-economen-kraken-belgisch-coronabeleid/10247604.html>
- Webb, P. (2013), Who is willing to participate? Dissatisfied democrats, stealth democrats and populists in the United Kingdom. *European Journal of Political Research*, 52(6), 747-772. <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12021>
- Wayenberg, E., & Zaki, B. (2021). Shopping in the scientific marketplace : COVID-19 through a policy learning lens. *Policy Design and Practice*, 4(1), 1-18. <https://doi.org/10.1080/25741292.2020.1843249>

Zhai, Y., Chong, L.Y., Liu, Y., Yang, S. & Song, C. (2022). Social dominance orientation, right-wing authoritarianism, and political attitudes toward governmental performance during the COVID-19 pandemic. *Analyses of Social Issues and Public Policy*, 22(1), 150– 167. <https://doi.org/10.1111/asap.12296>

Bijlagen

Bijlage 1.1 Vragenlijst

Start van blok: Welkom

Welkom

In het kader van mijn masterproef voer ik onderzoek naar de **democratie in België en hoe burgers dit ervaren**. Hiervoor heb ik uw hulp nodig! De survey neemt slechts 10 minuutjes in beslag, en is volledig **anoniem**.

Voor een goede verwerking van de resultaten vraag ik u om de volledige vragenlijst **zo eerlijk mogelijk** in te vullen. Als participant van dit onderzoek:

- (1) neem ik vrijwillig deel aan dit onderzoek;
- (2) geef ik toestemming aan de onderzoeker om mijn data op anonieme wijze te bewaren, verwerken en rapporteren;
- (3) ben ik op de hoogte van de mogelijkheid om mijn deelname aan het onderzoek op ieder moment stop te zetten.

Alvast bedankt!
Janne Ingelbeen

Voor vragen of opmerkingen kunt u terecht bij: janne.ingelbeen@ugent.be

Akkoord

Einde blok: Welkom

Start van blok: DEEL 1: achtergrondvariabelen

In het eerste deel worden enkele **achtergrondvariabelen** bevroegd.

Wat is uw geslacht?

- Man
 - Vrouw
 - X/ Zeg ik liever niet
-

Wat is uw leeftijd?

- 18-24
 - 25-34
 - 35-44
 - 45-54
 - 55-64
 - 65 of ouder
-

Wat is uw hoogst behaalde diploma?

- Lager onderwijs
 - Lager secundair onderwijs (secundair onderwijs niet voltooid)
 - Secundair onderwijs
 - Hoger onderwijs - bachelor (professionele of academische bachelor)
 - Hoger onderwijs - master
-

Wat is uw moedertaal?

- Nederlands
 - Anders
-

In de politiek wordt vaak gesproken over de **concepten 'links' en 'rechts'**.

Hoe zou u **uw politieke oriëntatie** situeren op een schaal van 0 (= uiterst links) tot 10 (= uiterst rechts)?

- Uiterst links (0)
- (1)
- (2)
- (3)
- (4)
- (5)
- (6)
- (7)
- (8)
- (9)
- Uiterst rechts (10)

Einde blok: DEEL 1: achtergrondvariabelen

Start van blok: DEEL 2: rol van experts (algemeen)

De afgelopen jaren hebben overheden steeds meer mogelijkheden aan **burgers** geboden om deel te nemen aan allerlei beleidsbeslissingen (bijvoorbeeld door middel van burgerbevragingen, burgerpanels, referenda, etc.). Naast burgers krijgen ook **politiek onafhankelijke experts** (zoals technische en wetenschappelijke experts) steeds meer een stem in allerlei beleidsbeslissingen.

In welke mate gaat u akkoord met onderstaande stellingen?

	Helemaal niet akkoord (1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	Helemaal akkoord (7)
Verkozen politici zouden het land meer helpen als ze zouden stoppen met praten en gewoon actie ondernemen bij belangrijke problemen.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Wat mensen "compromis" noemen in de politiek is eigenlijk gewoon het verkopen van je principes.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Onze regering zou beter functioneren als beslissingen werden overgelaten aan niet-gekozen onafhankelijke experts in plaats van aan politici of het volk.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Onze regering zou beter functioneren als beslissingen werden overgelaten aan	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

succesvolle
zakenmensen.

Over
belangrijke
kwesties zou
vaker een
referendum
moeten
worden
gehouden.

Referenda zijn
een goede
manier om
over
belangrijke
politieke
kwesties te
beslissen.

Dit deel van de survey peilt naar uw houding tegenover de **rol van experts in de democratie in België in het algemeen**.

Geef aan in welke mate u akkoord gaat met onderstaande stellingen.

De betrokkenheid van **experts in het algemeen** maakt beslissingen van de overheid:

	Helemaal niet akkoord (1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	Helemaal akkoord (7)
Meer kwaliteitsvol	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Meer legitiem	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Meer efficiënt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Meer effectief	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Meer rechtvaardig/eerlijk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Meer transparant	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Hoeveel **vertrouwen** heeft u in onderstaande actoren?

	Helemaal geen vertrouwen (1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	Volledig vertrouwen (7)
Hoeveel vertrouwen heeft u in het algemeen in politici?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hoeveel vertrouwen heeft u in het algemeen in experten?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hoeveel vertrouwen heeft u in het algemeen in mede- burgers?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Beleid voeren is dus steeds meer een zaak van **verkozen politici, gewone burgers en onafhankelijke experts samen**. Zij leveren in verschillende mate een bijdrage aan beleidsbeslissingen en kunnen in verschillende mate een invloed hebben op deze beslissingen.

Hoeveel **gewicht** geeft u aan politici, hoeveel aan burgers, en hoeveel aan experts bij beleidsbeslissingen? (0 betekent dat men helemaal niets te zeggen heeft, terwijl 100 volledige zeggenschap betekent). De som moet 100 zijn.

Politici : _____

Burgers : _____

Experts : _____

Totaal : _____

Einde blok: DEEL 2: rol van experts (algemeen)

Start van blok: DEEL 3: rol van experts (COVID-19)

Het derde deel van de survey peilt naar uw houding tegenover de rol van experts in de democratie in België **tijdens de COVID-19 crisis**.

Tijdens de COVID-19 crisis werden verschillende soorten experts betrokken bij het overheidsbeleid. Zo werden er medische experts betrokken, zoals virologen en infectiologen. Daarnaast werden ook economische experts betrokken, zoals economen en begrotingsdeskundigen. Een derde groep van betrokken experts waren de sociale experts, zoals psychologen en sociologen.

Beantwoord volgende vragen door een score te geven die overeenkomt met uw mening.

	Helemaal niet tevreden (1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	Helemaal tevreden (7)
Hoe tevreden bent u over de aanpak van de overheid van de COVID-19 crisis?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Beantwoord volgende vragen inzake de mate waarin de overheid beroep heeft gedaan op **experts tijdens de COVID-19 crisis** in België door een score te geven die overeenkomt met uw mening.

	Helemaal niet voldoende (1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	Helemaal voldoende(7)
Heeft de overheid volgens u, in het algemeen, voldoende beroep gedaan op experts in haar aanpak van de COVID-19 crisis?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Heeft de overheid volgens u, meer specifiek, voldoende beroep gedaan op medische experts (virologen, infectiologen, biologen...) in haar aanpak van de COVID-19 crisis?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Heeft de overheid volgens u, meer specifiek, voldoende beroep gedaan op economische experts (economen, begrotingsexperten...) in haar aanpak van de COVID-19 crisis?

Dit is een controle vraag. Gelieve voor deze vraag het bolletje onder de optie 'helemaal voldoende' te selecteren.

Heeft de overheid volgens u, meer specifiek, voldoende beroep gedaan op sociale experts (psychologen, sociologen, pedagogen...) in haar aanpak van de COVID-19 crisis?

Geef aan in welke mate u akkoord gaat met onderstaande stellingen inzake de **betrokkenheid van medische experts** tijdens de aanpak van de **COVID-19 crisis** in België.

De betrokkenheid van **medische experts** maakte beslissingen van de overheid tijdens de COVID-19 crisis:

	Helemaal niet akkoord (1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	Helemaal akkoord (7)
Meer kwaliteitsvol	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Meer legitiem	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Meer efficiënt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Meer effectief	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Meer rechtvaardig/eerlijk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Meer transparant	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Geef aan in welke mate u akkoord gaat met onderstaande stellingen inzake de **betrokkenheid van economische experts** tijdens de aanpak van de **COVID-19 crisis** in België.

De betrokkenheid van **economische experts** maakte beslissingen van de overheid tijdens de COVID-19 crisis:

	Helemaal niet akkoord (1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	Helemaal akkoord (7)
Meer kwaliteitsvol	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Meer legitiem	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Meer efficiënt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Meer effectief	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Meer rechtvaardig/eerlijk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Meer transparant	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Geef aan in welke mate u akkoord gaat met onderstaande stellingen inzake de **betrokkenheid van sociale experts** tijdens de aanpak van de **COVID-19 crisis** in België.

De betrokkenheid van **sociale experts** maakte beslissingen van de overheid tijdens de COVID-19 crisis:

	Helemaal niet akkoord (1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	Helemaal akkoord (7)
Meer kwaliteitsvol	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Meer legitiem	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Meer efficiënt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Meer effectief	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Meer rechtvaardig/eerlijk	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Meer transparant

In de aanpak van de COVID-19 crisis werden **verschillende soorten experts** betrokken.

In uw opinie, hoeveel **gewicht** hadden medische, economische, en sociale experts bij beleidsbeslissingen tijdens de COVID-19 crisis moeten krijgen? (0 betekent dat men helemaal niets te zeggen heeft, terwijl 100 volledige zeggenschap betekent). De som moet 100 zijn.

Medische experts : _____

Economische experts : _____

Sociale experts : _____

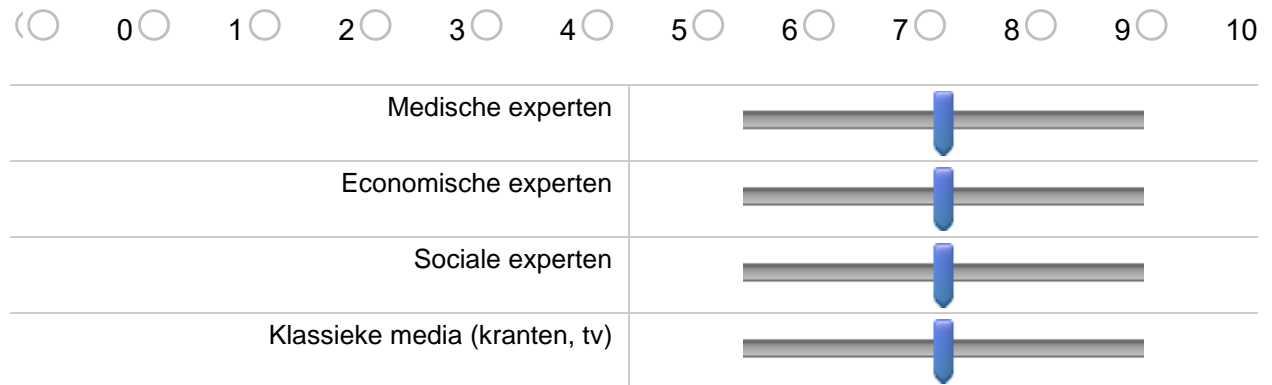
Totaal : _____

Einde blok: DEEL 3: rol van experts (COVID-19)

Start van blok: DEEL 4: de politieke oriëntatie van experts

Deze vraag peilt naar uw houding ten aanzien van **de politieke oriëntatie van de experts** betrokken door de overheid in haar aanpak van de COVID-19 crisis in België en van de **klassieke media** in hun berichtgeving.

Hoe zou u de politieke oriëntatie van onderstaande actoren situeren op een schaal van 0 (= uiterst links) tot 10 (= uiterst rechts)?

Einde blok: DEEL 4: de politieke oriëntatie van experts

Start van blok: DEEL 5: individuele verschilvariabelen

In dit laatste deel worden enkele **individuele kenmerken** bevroegd.

Hoe geïnteresseerd bent u in de politiek?

- Helemaal niet (1)
 - (2)
 - (3)
 - (4)
 - (5)
 - (6)
 - Helemaal wel (7)
-

Heeft u vaak gesprekken (met vrienden, familie, collega's...) over de politiek?

- Nooit
 - Jaarlijks
 - Maandelijks
 - Wekelijks
 - Dagelijks
-

Als er vandaag verkiezingen zouden zijn, op welke partij zou u dan stemmen?

- PVDA
- Groen
- Vooruit
- CD&V
- Open VLD
- N-VA
- Vlaams Belang
- Niet (geldig) stemmen

Einde blok: DEEL 5: individuele verschilvariabelen

Start van blok: DEEL 6: individuele verschilvariabelen

In wat volgt, zult u een lijst met stellingen te zien krijgen. Het zijn uitgesproken stellingen die regelmatig in wetenschappelijk onderzoek gebruikt worden. Deze stellingen peilen naar uw persoonlijke mening, er zijn geen goede of foute antwoorden. Gelieve zo eerlijk en waarheidsgetrouw mogelijk aan te geven in welke mate u akkoord gaat met deze stellingen (1 = helemaal niet akkoord, 7 = helemaal akkoord).

	Helemaal niet akkoord (1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	Helemaal akkoord (7)
Gehoorzaamheid en respect voor het gezag zijn de meest belangrijke deugden die kinderen moeten leren.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vriendelijkheid zet niksnutten en criminelen aan om van onze zwakheid te profiteren. Het is dan ook beter om met harde en besliste hand met dergelijke lui om te gaan.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
In deze onrustige tijden moeten wetten zonder medelijden worden uitgevoerd, zeker als we met oproerkraaiers en revolutionairen te maken hebben die actievoeren.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Wanneer iemand zich niet aan de regels houdt, is een goede, strenge straf de beste manier om hem/haar het juiste van het foute te leren onderscheiden.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Ons nationaal erfgoed en onze gewoonten hebben ons groot gemaakt en sommige mensen zouden meer aangezet moeten worden om er respect voor te betonen.

Goede leiders die gerespecteerd en gesteund worden door het volk moeten strikt, streng en veeleisend zijn.

In welke mate gaat u akkoord met volgende stellingen? (1 = helemaal niet akkoord, 7 = helemaal akkoord).

	Helemaal niet akkoord (1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	Helemaal akkoord (7)
De rijken zouden gestript moeten worden van hun bezittingen en status.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Rijke mensen zouden gedwongen moeten worden praktisch al hun rijkdom op te geven.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Iedereen die tegen homohuwelijken is, is waarschijnlijk homofoob.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Diep vanbinnen, zijn ongeveer alle conservatieven racistisch, seksistisch en homofoob.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ik zou het recht moeten hebben niet blootgesteld	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

te worden aan
aanstootgevende
denkbeelden.

Om te slagen,
moet een
werkplek ervoor
zorgen dat hun
werknemers
afgeschermd
worden van
kritiek.

In welke mate gaat u akkoord met volgende stellingen? (0 = helemaal niet akkoord, 7 = helemaal akkoord)

	Helemaal niet akkoord (1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	Helemaal akkoord (7)
Sommige mensen zijn meer respectabel dan andere.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sommige mensen zijn niet evenwaardig aan anderen.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sommige mensen zijn inferieur aan anderen.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
"Gelijkheid" is een belangrijke waarde voor mij.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
In een ideale wereld zouden alle naties op basis van gelijkwaardigheid behandeld worden.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
We zouden elkaar zoveel mogelijk als gelijken moeten behandelen.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

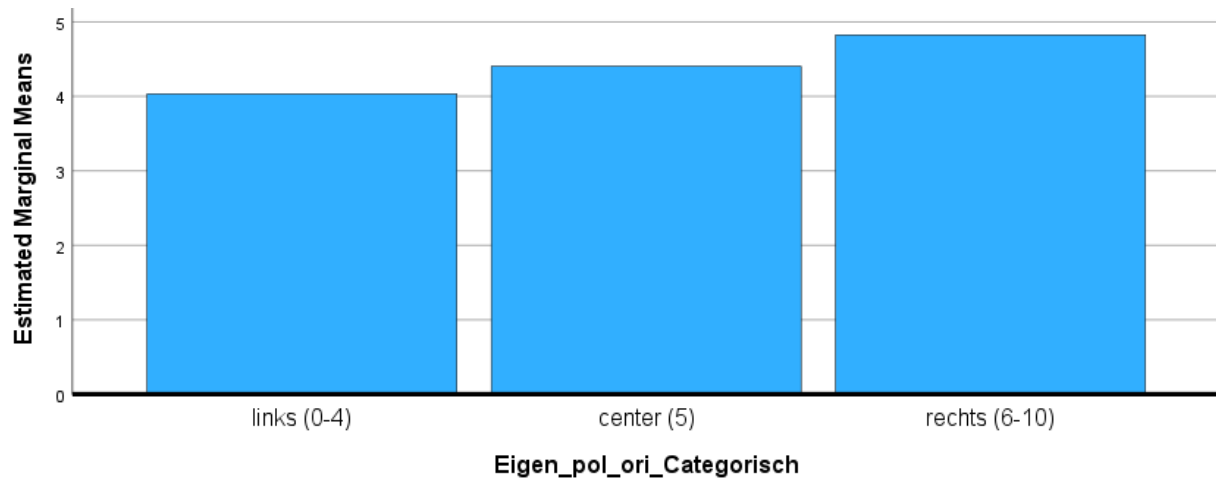
Einde blok: DEEL 6: individuele verschilvariabelen

Bijlage 1.2 Extra output (SPSS)

(I)	(J)	ΔM (I-J)	SE	p
Links	Centrum	.05	.20	.787
Links	Rechts	.08	.15	.588
Centrum	Rechts	.03	.17	.867

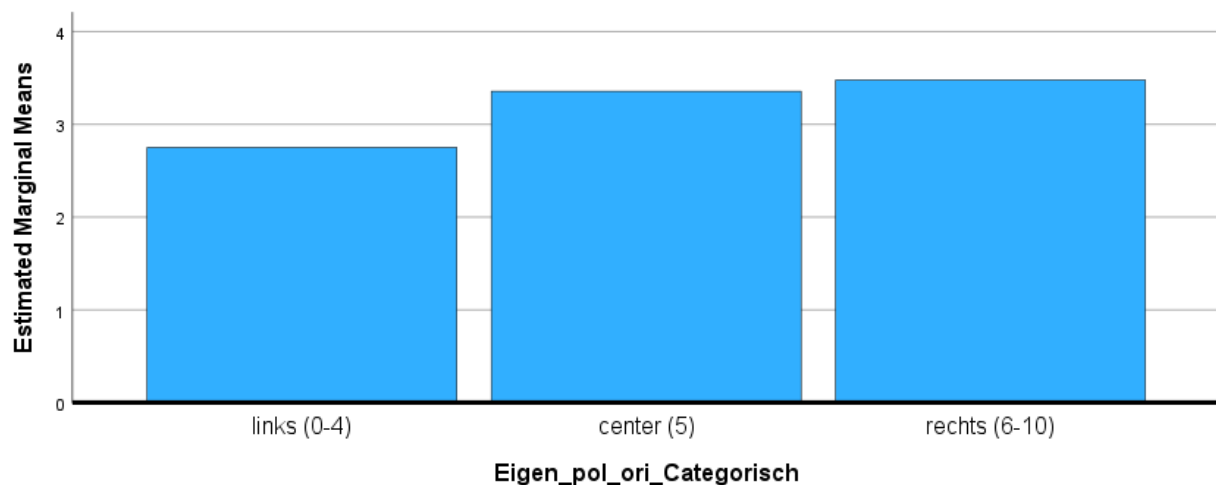
Tabel 5: Paarsgewijze vergelijking (zelf opgestelde zes-item schaal en politieke oriëntatie)

Item 1: Verkozen politici zouden het land meer helpen als ze zouden stoppen met praten en gewoon actie ondernemen bij belangrijke problemen.

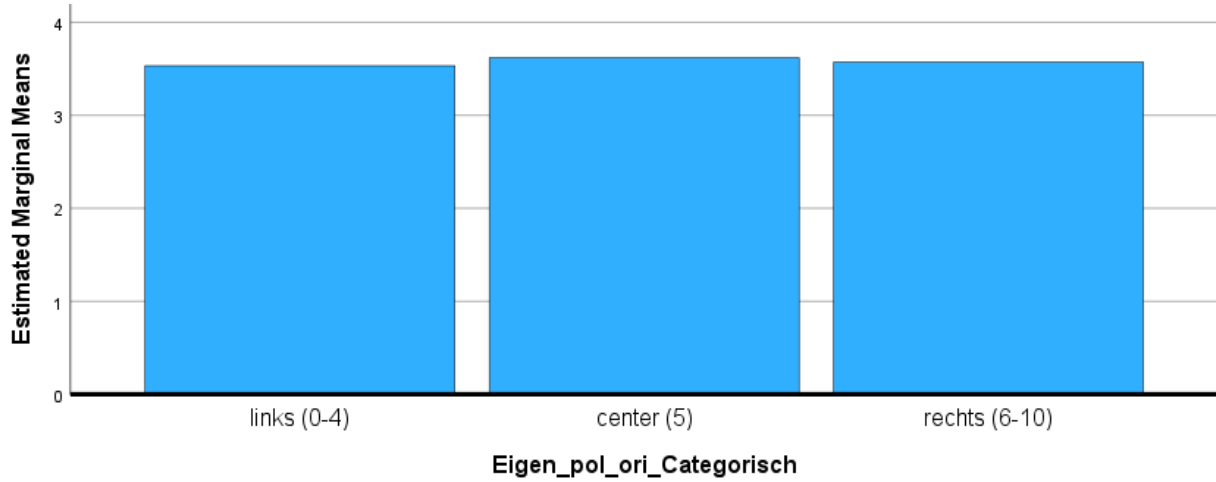
Figuur 17: Visualisatie effect 'politieke oriëntatie' op 'item 1' uit vier-item schaal (Hibbing & Theiss-Morse, 2002)

Item 2: Wat mensen "compromis" noemen in de politiek is eigenlijk gewoon het verkopen van je principes.

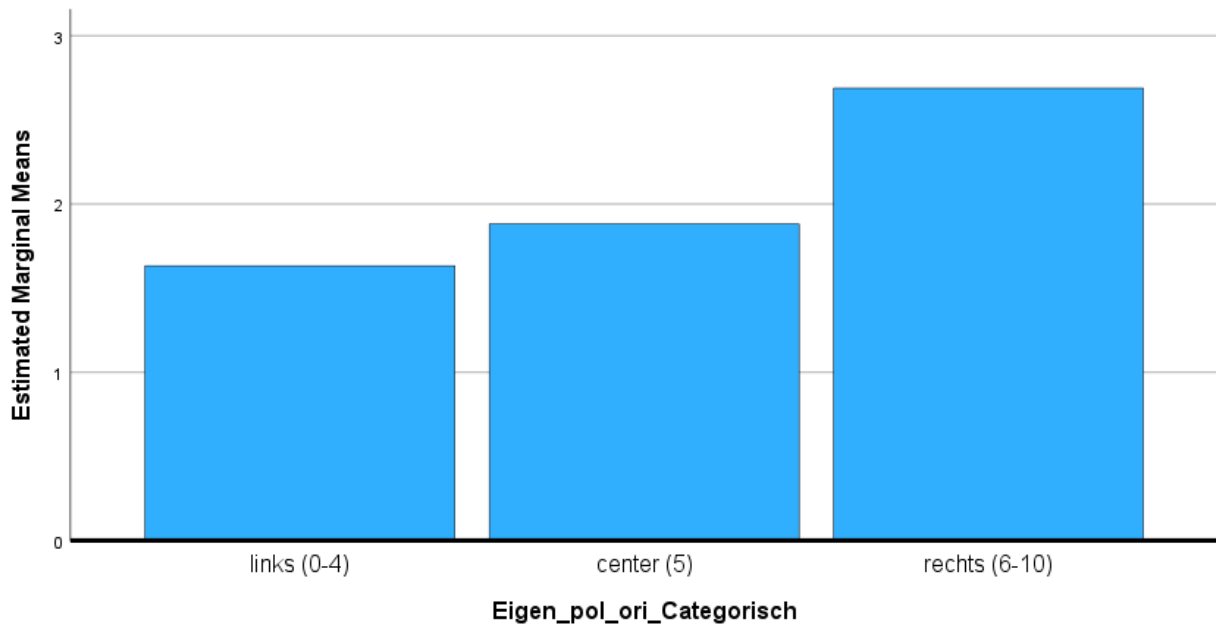
Figuur 18: Visualisatie effect 'politieke oriëntatie' op 'item 2' uit vier-item schaal (Hibbing & Theiss-Morse, 2002)

Item 3: Onze regering zou beter functioneren als beslissingen werden overgelaten aan niet-gekozen onafhankelijke experts in plaats van aan politici of het volk.

Figuur 19: Visualisatie effect 'politieke oriëntatie' op 'item 3' uit vier-item schaal (Hibbing & Theiss-Morse, 2002)

Item 4: Onze regering zou beter functioneren als beslissingen werden overgelaten aan succesvolle zakenmensen.

Figuur 20: Visualisatie effect 'politieke oriëntatie' op 'item 4' uit vier-item schaal (Hibbing & Theiss-Morse, 2002)